ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 104 (1741) | Пятніца, 28 снежня 1962 года | Цана 4 кап.

Аўтамабілі і трактары, станкі і радыёапаратура, падшыпнікі і гадзіннікі, электроннае абсталяванне і аўтаматычныя лініі...— не пералічыш усяго, што ўкладвае беларускі народ у агульную скарбніцу вялікай Краіны Саветаў.

У пятым годзе сямігодкі ўзрастае наш уклад і ў «вялікую хімію». У строй уступае першая чарга Полацкага нафтаперапрацоўчага завода. Услед за ўгнаеннямі з Салігорска, прадукцыяй Гродзенскага азотнатукавага і Гомельскага суперфасфатнага заводаў краіна атрымае і нафтапрадукты з Полацка.

Любуюцца справай сваіх рук полацкія нафтабудаўнікі Аляксей Сарокін (справа) і Сямён Краявы. Пускавы аб'ект будзе здадзены датэрмінова!

Фота І. ЗМІТРОВІЧА. (БЕЛТА).

У гэтым нумары

ПРАЦЯГ РАЗМОВЫ АБ ПРАБЛЕМАХ СУЧАСНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

МОВАЮ ПЛАСТЫКІ

ЧАСОПІСУ «ПОЛЫМЯ» — СОРАК ГОД

МАЦНЕЙ ЗА АЛМАЗ

Барыс ПАЎЛЁНАК

Узнімаецца падарожнік на гару. Мерна, няспынна крочыць па сцежцы. Засталося ззаду дробналессе, адступілі беластвольныя бярозы і прысадзістыя дубкі, і вось ужо закрылі неба чыстым пераплётам дрымучыя хвоі, ёлкі, чапляюцца карэннямі за камяністыя выступы каравыя, абабітыя вятрамі сосны. Усё радзейшы іх строй, усё сінейшае ў прагалінах неба. Скончыўся лес, і кінула гара пад ногі падарожніку квяцісты дыван высокага лугу. Набягае туман. Не, гэта не туман, гэта сцелюцца, спаўзаюць уніз воблакі, адкрываючы залітую сонцам вяршыню. Ці далёка ты адышоў, ці высока ўзняўся? Толькі тады ты ясна ўбачыш пройдзены шлях, калі паглядзіш назад, на апавітую туманам далячынь, глянеш на кучаравыя кроны дрэваў, што засталіся ўнізе...

Так і веліч здзяйсненняў людскіх пазнаецца ў параўнанні з тым, што было, што прайшло, у супастаўленні даўняга рубяжа — таго, ад якога пачаты шлях, — з дасягнутым рубяжом. Здаецца, цяжка знайсці для характарыстыкі размаху спраў савецкіх людзей больш яркія і пераканальныя факты, чым, дапусцім, бліскучыя поспехі ў асваенні космасу, у мірным выкарыстанні атамнай энергіі, стварэнні велічных гідразбудаванняў, асваенні дзесяткаў мільёнаў неабжытых і неараных цалінных земляў. Але, шчыра кажучы, мы прывыклі да незвычайнасці нашага часу, і самыя фантастычныя здзяйсненні ўспрымаем як нешта само сабой зразумелае.

Пусцілі Брацкую ГЭС? Вядома добра. Толькі нядаўна пабудавалі Куйбышаўскую, Волгаградскую, Усцькаменагорскую... Дык ці ж мала магутных электрастанцый створана за апошнія гады! Паявіўся беларускі самазвал з маркаю «БелАЗ»? Ну, і што ж: ёсць у Беларусі адзін аўтазавод — трэба пабудаваць другі. Уведзены на Украіне ў строй новы мартэнаўскі цэх, буйнейшы ў Еўропе? Таксама знайшлі чым здзівіць!.. Калі ўжо і гаварыць пра здзіўляючую падзею, дык гэта запуск касмічнай станцыі да Марса. Зрэшты, Марс — суседняя планета, жывём [illegible] не касмічная станцыя, а чалавек паляцеў, ды не на Марс, а на «Альфу Цэнтаўра», тады б...

Сапраўды аптымістычны скептызм!

Наколькі паверылі мы ў невычэрпную магутнасць нашай Айчыны, як прывыклі да велічнага размаху ва ўсім, што робім!

Меў рацыю Маякоўскі, калі шкадаваў аб тым, што «бедна у мира слова мастерская». Трэба прызнацца — мы не знайшлі яшчэ слоў, каб кожны раз па-новаму ўслаўляць подзвігі савецкага чалавека. Магчыма, таму што вельмі многа гэтых подзвігаў; таму што ўся гісторыя Савецкай краіны, увесь шлях, пройдзены пасля Кастрычніка, — гэта подзвіг.

Нядаўна я праглядаў матэрыялы па індустрыялізацыі нашай краіны і міжволі спыніў увагу на некаторых лічбах і фактах, паспрабаваў параўнаць іх з лічбамі і фактамі сённяшнімі. Супастаўленні здзіўляючыя: XV партыйная канферэнцыя, што адбылася ў лістападзе 1926 года, ставіла як важнейшую народнагаспадарчую задачу — забяспечыць укладанні ў капітальнае будаўніцтва па краіне «не менш 900 мільёнаў рублёў». Гэта па СССР! А ў 1961 годзе капітальныя ўкладанні толькі ў народную гаспадарку БССР склалі 724 мільёны рублёў.

К канцу першай пяцігодкі партыя лічыла, што ўсе сілы прамысловасці павінны быць засяроджаны на вытворчасці металу, паліва, электрычнасці, усямерным развіцці машынабудавання. Лістападаўскі Пленум ЦК КПСС, які адбыўся сёлета, падверг крытыцы работнікаў прамысловасці за павелічэнне вытворчасці чорных металаў. Метал — гэта ў многім учарашні дзень індустрыі. Пластмасы, сінтэтыка, штучнае валакно — вось матэрыялы сучаснасці. Усямернае развіццё электронікі, аўтаматыкі, прымяненне новых відаў энергіі — вось чаго патрабуе індустрыя камунізма.

На ліпеньскім Пленуме ЦК ВКП(б) ставілася задача падрыхтаваць для паступлення ў тэхнічныя вну ў 1929—30 навучальным годзе тры тысячы рабочых і дзве тысячы сялян. У 1961—62 навучальным годзе па Беларусі без адрыву ад вытворчасці займалася ў вну каля 32 тысяч чалавек. Толькі на адным Мінскім заводзе аўтаматычных ліній больш 400 завочнікаў вну!

Я не магу ўтрымацца, каб не зрабіць яшчэ некаторых лічбовых параўнанняў. Цяпер у Беларусі амаль столькі спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй, колькі было іх ва ўсёй царскай Расіі ў 1913 годзе. Калі ў тым жа 1913 годзе прадпрыемствы Беларусі выпускалі 37 тысяч пагонных метраў шарсцяных тканін, дык у 1961— амаль шаснаццаць мільёнаў, ільняных замест 13 тысяч — 55 мільёнаў пагонных метраў. Да рэвалюцыі Беларусь не выраблялa металарэжучых станкоў, а ў 1961 годзе выпусціла гэтых станкоў больш 18,5 тысячы. А калі ўспомніць, што з маркай «зроблена ў Беларусі» ва ўсе канцы краіны і за яе межы ідуць трактары, аўтамабілі, падшыпнікі, электра- і радыёпрыборы, аўтаматычныя лініі, пад'ёмна-транспартнае абсталяванне, дарожныя і сельскагаспадарчыя машыны — ці патрэбны больш важкія доказы росквіту эканомікі культуры нашай роднай Беларусі!

І культуры. Бо без няспыннага культурнага росту рабочага класа і сялянства, без шматлікай інтэлігенцыі немагчыма забяспечыць высокі ўзровень індустрыялізацыі і культуры вытворчасці.

Я не прыводжу дадзеных па развіццю ўсёй народнай гаспадаркі СССР, бо ў поспехах нашай рэспублікі, як у люстэрку, відаць рост усёй краіны. Магчыма, варта прыгадаць толькі адну дэталь. Некалі з лёгкай рукі Уэлса, які назваў план электрыфікацыі Савецкай Расіі [illegible] капіталістычныя прамыслоўцы [illegible] шы пяцігадовы план [illegible] ні адзін буржуазны эканаміст не адважваецца зрабіць такой заявы, бо поспехі Савецкай краіны сталі вельмі відавочнымі, і прадказваць правал нашых планаў, значыць, зганьбіць самога сябе. Жыццё пераконвае ў гэтым нават самых цвёрдалобых.

Увесь свет захоплены дасягненнямі савецкай эканомікі. За чатыры з невялікім дзесяцігоддзі зроблены пераход, на які капіталістычныя дзяржавы трацілі стагоддзі.

Цяжкі і цярністы быў наш шлях да заваяваных вяршынь. Але мы прайшлі яго. Прайшлі праз патокі паклёпу, праз удушша эканамічных блакад, праз навязаныя нам войны, прайшлі самі, без чыёй бы там ні было дапамогі. Мы пераадолелі гэты перавал таму, што нас вяла і вядзе партыя, таму што наш маяк — гэта нязгаснае святло камуністычных ідэй. Крыніца нашых сіл — у маральна-палітычным адзінстве савецкіх людзей, у вялікай дружбе народаў СССР.

Народжаная ў рэвалюцыйнай барацьбе з царызмам, выпеставаная вялікім Леніным, яна, гэтая дружба, сорак гадоў назад атрымала велічнае завяршэнне ў стварэнні Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. 30 студзеня 1922 года І Усесаюзны з'езд Саветаў прыняў Дэкларацыю і Дагавор аб утварэнні Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Гэтым актам народныя выбраннікі — дэлегаты з'езда — падвялі вынікі шматгадовай работы партыі па згуртаванню народаў шматнацыянальнай Расіі ў імя агульнай мэты — камунізма. Кнігі, успаміны сучаснікаў тых дзён даносяць да нас адгалоскі вялікай і ўпартай барацьбы партыі за інтэрнацыянальнае адзінства працоўных. Распачатая яшчэ ў гады падполля барацьба гэтая не сціхла і пасля перамогі Вялікага Кастрычніка. Падаграваемыя імперыялістычнымі агентамі мутныя струмені нацыяналізму сцякалі па адгор'ях Каўказскіх гор. Фанабэрыста падкручвалі гайдамацкія вусы «самасційнікі» на Украіне. Апраналіся ў даматканыя світкі беларускія нацыяналісты. Тужыўся абхапіць усю краіну вялікадзяржаўны шавінізм. Іржаўчына нацыяналістычнага і шавіністычнага ўхілу закранула нават партыю.

І гэта наша шчасце, шчасце ўсіх, каму дорага справа камунізма, што работу партыі ў тыя гады накіроўвалі мудры розум і цвёрдая рука Леніна, які адстаяў ідэю саюза братніх рэспублік.

Час — самы строгі экзаменатар. Ён бязлітасна адмятае ўсё выпадковае, наноснае, дробнае ў працэсе гістарычнай творчасці, зацвярджае ўсё, што садзейнічае прагрэсу чалавецтва. Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік вытрымаў выпрабаванне часам. Усёй магутнасцю шматнацыянальнага савецкага народа былі ўзяты першыя рубяжы сацыялістычнай эканомікі. У гады Вялікай Айчыннай вайны змагаліся побач рускі і казах, грузін і узбек, татарын і беларус, украінец і карэл. І кожны з народаў убіў свой цвік у труну фашысцкай пачвары, кожны пакінуў свой росчырк на сценах гітлераўскага рэйхстага. А ўспомнім дні аднаўлення гаспадаркі ў разбураных вайною раёнах нашай краіны, гады пасляваеннага будаўніцтва. Хіба ўсталі б так хутка з руін гарады і вёскі Беларусі, калі б не братняя дапамога ўсіх народаў Савецкага Саюза? Метал Урала, цэмент Паволжа, нафта Прыкаспія і Закаўказзя, вугаль Кузбаса — не пералічыш усё, што везлі ў тыя дні цягнікі да заходніх рубяжоў Савецкага Саюза. Тысячы спецыялістаў, кваліфікаваных рабочых зняліся з наседжаных месцаў, каб адрадзіць спаленую вайной зямлю. Але доўг адплатай дораг. Кінула партыя заклік да асваення цаліны, узвядзення новабудоўляў Сібіры — і эшалоны беларускай моладзі разам з юнакамі і дзяўчатамі іншых рэспублік рушылі ў далёкія ўсходнія краі...

Пашыраецца і сталее, з кожным днём мацнее дружба савецкіх народаў. Задача пабудовы камунізма ў нашай краіне яшчэ больш цесна з'яднала савецкіх людзей, усё больш шматграннымі становяцца эканамічныя і культурныя сувязі рэспублік. Поплеч, у цесным страі ідуць народы да запаветнага свету камунізма. І ўсё шырэйшая дарога, усё сінейшае неба над галавою. Усё весялейшы і цвярдзейшы крок — блізкая запаветная вяршыня!

БУДЗЕ ВЫДАДЗЕНА Ў 1963-м

Дзяржаўнае выдавецтва БССР — адно з буйнейшых у нашай краіне. Кнігі выдавецтва разыходзяцца не толькі ў рэспубліцы, але і за яе межамі. Вялікая колькасць літаратуры ідзе да чытачоў краін народнай дэмакратыі. З кожным годам выдавецкія планы і тыражы пашыраюцца, растуць. Усё часцей на вокладках кніг паяўляюцца новыя імёны маладых пісьменнікаў.

— Якія кнігі ўключаны ў выдавецкі план 1963 года? Якая тэматыка новых твораў? — такія пытанні мы задалі дырэктару выдавецтва З. Матузаву.

— Чытачоў звычайна ў першую чаргу цікавіць мастацкая літаратура, — гаворыць ён. — На мове планавага аддзела рэдакцыя мастацкай літаратуры выглядае так: 120 назваў кніг агульным тыражом 1 мільён 200 тысяч экземпляраў. Расшыфраваць гэтыя лічбы можна так...

Серыя выбраных твораў не вельмі вялікая. Але мы парадуем чытачоў чатырохтомнікам старэйшага беларускага пісьменніка К. Крапівы. Падпісчыкі атрымаюць 7, 8, 9 тамы Я. Коласа.

Новыя творы пісьменнікаў рэспублікі разнастайныя па тэматыцы, напісаны рознымі пакаленнямі празаікаў і паэтаў. З прозы запланаваны новы раман П. Пестрака «Серадзібор», прысвечаны жыццю нашых сучаснікаў, дылогія «Партызаны» А. Адамовіча, апавяданні В. Гарбука, аповесці і апавяданні А. Пальчэўскага, А. Марціновіча, апавяданні і гумарэскі М. Скрыпкі.

З паэтычных зборнікаў на паліцах з'явяцца творы М. Аўрамчыка, А. Бялевіча, Х. Мальцінскага, Я. Пушчы. Будуць выдадзены першыя зборнікі маладых паэтаў Ул. Карызны, І. Каспяровіча, В. Макарэвіча, М. Рудкоўскага, М. Цялічкі.

Рыхтуюцца да выдання п'есы «Калі любіш» М. Гарулёва, «Справа яе жыцця» А. Гутковіча і Ф. Казоўскай, «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела, «Апошні крок» В. Зуба, «Чортаў тузін» П. Дудо.

Літаратуразнаўцы і крытыкі прапанавалі выдавецтву манаграфіі і крытычныя артыкулы. Так, Д. Бугаёў сваю манаграфію прысвяціў прозе М. Лынькова даваеннага часу. Я. Герцовіч назваў кнігу «Героі і сучаснасць». Даследаванне паэзіі М. Багдановіча зрабіў М. Грынчык. Кнігі артыкулаў прадставілі Я. Казека, Г. Кісялёў, В. Каваленка.

Упершыню выдаецца зборнік «Беларускія пісьменнікі. Аўтабіяграфіі». Зборнік з'явіцца каштоўным дапаможнікам для выкладчыкаў, вучняў, студэнтаў пры вывучэнні беларускай літаратуры, а таксама для бібліятэчных работнікаў.

Вялікімі тыражамі выдаюцца на рускай мове раманы «Вясенния ліўні» Ул. Карпава і «Мінскі напрамак» І. Мележа.

Многа кніг рыхтуе рэдакцыя дзіцячай і юнацкай літаратуры. Творы П. Беразняка, Р. Барадуліна, В. Вольскага, М. Даніленкі, І. Навуменкі, М. Танка і многіх іншых празаікаў і паэтаў расказваюць аб слаўным гераічным мінулым нашай Радзімы, выхоўваюць любоў да працы, вучаць юных чытачоў адстайваць справу міру ва ўсім свеце.

Як і ў мінулыя гады, чытачы атрымаюць творы пісьменнікаў краін народнай дэмакратыі ў перакладзе на беларускую мову.

Багаты план выданняў выяўленчай прадукцыі. Будуць надрукаваны плакаты, буклеты, альбомы-выстаўкі. Некаторыя з іх — «Белавежская пушча», «На прасторах роднай Беларусі», «Мастакі на будоўлях сямігодкі» — знаходзяцца ў вытворчасці. Хутка будуць здадзены ў друк багата ілюстраваныя альбомы «Мінск» і «Брэст».

Вось такія, калі гаварыць коратка, творчыя планы выдавецтва ў новым годзе.

СІЛЫ ТВОРЧАЙ МОЛАДЗІ — НА СЛУЖБУ НАРОДУ

24 і 26 снежня адбылося пасяджэнне Ідэалагічнай камісіі пры ЦК КПСС з удзелам маладых пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, творчых работнікаў кіно і тэатраў гор. Масквы. Прысутнічала 140 чалавек.

На пасяджэнні абмяркоўваліся ідэйна-творчыя пытанні, пастаўленыя перад савецкай мастацкай інтэлігенцыяй таварышам М. С. Хрушчовым і іншымі кіраўнікамі Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада пры наведанні імі выстаўкі маскоўскіх мастакоў і ў гутарцы з дзеячамі літаратуры і мастацтва 17 снежня.

У абмеркаванні прынялі ўдзел пісьменнікі і крытыкі В. Аксёнаў, Б. Ахмадуліна, А. Говараў, Я. Еўтушэнка, Г. Ісаеў, Р. Казакова, В. Котаў, Б. Акуджава, Р. Раждзественскі, Д. Старыкаў, Ю. Сураўцаў, Ул. Фірсаў, В. Чывіліхін; мастакі і скульптары — Н. Андронаў, І. Бялюцін, І. Глазуноў, Б. Жуткоўскі, Е. Мальцаў, Э. Неізвестны, П. Ніканаў; кампазітары — К. Хачатуран, Р. Шчадрын; музыказнаўца Н. Шах-Назарава; кінарэжысёр Л. Гогаберыдзе.

У заключэнне выступіў сакратар ЦК, старшыня Ідэалагічнай камісіі пры ЦК КПСС Л. Ф. Ільічоў.

ДЭКАДА БЕЛАРУСКІХ ФІЛЬМАЎ

Кінатэатр «Усход» у пасёлку Віцебскага дывановага камбіната карыстаецца вялікай папулярнасцю. Бадай, будзе больш дакладна, калі мы скажам, што слава тэатра разносіцца па ўсім горадзе. Нярэдка можна бачыць такі малюнак. З перапоўненага трамвая, што прыйшоў з цэнтра горада, пасажыры гуртам ідуць... да касы тэатра. Чым жа можна вытлумачыць такую з'яву? Магчыма, памяшканне кінатэатра вабіць гледача? Справа не толькі ў гэтым. Калектыў кінатэатра працуе з агеньчыкам, цесна звязан з прадпрыемствамі Маркаўшчыны, раёна, дзе размешчаны ў Віцебску многія заводы і фабрыкі.

— Мы выканалі план пракату карцін, — гаворыць дырэктар тэатра В. Адамовіч, — на 101,8 працэнта. Кінасеансы ў нас ідуць пры поўнай глядзельнай зале.

Нядаўна кінатэатр адкрыў касы папярэдняга продажу білетаў на прадпрыемствах. Касіры-актывісты, у прыватнасці, ужо абслугоўваюць рабочых панчошна-трыкатажнай фабрыкі «КІМ», Віцебскага дывановага камбіната.

Не радзей, чым раз у два тыдні, кінатэатр наладжвае канферэнцыі гледачоў. Па іх просьбе арганізавана дэкада фільмаў «Беларусьфільм» за апошнія гады. Сярод іх — «Наперадзе — круты паварот», «Дзень, калі спаўняецца 30 год», «Веснавыя навальніцы», «Чалавек не здаецца», «Каханнем трэба даражыць», «Гадзіннік спыніўся апоўначы» і іншыя.

Дэкада прайшла з вялікім поспехам.

М. ЯФІМАЎ.

НАШ АБАВЯЗАК — ПАЧЭСНЫ І ВЯЛІКІ

Сустрэча кіраўнікоў партыі і ўрада з дзеячамі савецкай літаратуры і мастацтва яшчэ раз засведчыла вялікую ўвагу Камуністычнай партыі да творчасці мастакоў, кампазітараў, пісьменнікаў. І гэта выклікае вялікае задавальненне. Абмеркаванне на сустрэчы і ў друку творчых праблем уносіць яснасць у пытанні развіцця нашага мастацтва, якія павінны вырашацца на адзінай ідэалагічнай аснове, на платформе велічных ідэй нашага часу і сучаснай мастацкай формы.

Праблемы формы сёння не выпадкова ставяцца так востра. Прапаганда ўмоўнасці ў мастацтве як крытэрыя яго сучаснасці ідзе часам ад неразумення мастакамі, крытыкамі і кіраўнікамі мастацкіх устаноў спецыфікі выяўленчай творчасці. Гэта вядзе часам да незразумелых намёкаў, мёртвых схем, да выхалашчвання вобразнай сутнасці ў творах мастакоў, адраджае адвергнутыя народам тэндэнцыі, варожыя духу і метаду сацыялістычнага рэалізму.

Мы бачым згубныя вынікі гэтага неразумення і ў тэатральна-дэкаратыўным мастацтве, якое часам выліваецца ў поўнае адмаўленне вобразнасці, эмацыянальнай дзейснасці, а часам і наогул у адмаўленне паўнакроўнай творчасці мастака ў тэатры.

Мы бачым згубнасць гэтых памылковых поглядаў і на нашых выстаўках, экспазіцыі якіх вызначаюць не змястоўныя сюжэтна-тэматычныя карціны з іх разнастайнасцю стылістычна выразных сродкаў адлюстравання, а эцюды, эксперыментальныя накіды, няхай нават цікавыя і таленавітыя, але нязначныя па свайму зместу.

Не выпадкова нават нашы старэйшыя і вопытныя майстры на сёлетняй выстаўцы выяўленчага мастацтва прадстаўлены ў асноўным невялікімі па свайму ідэйна-мастацкаму зместу творамі — тымі ж эцюдамі, пейзажамі, нацюрмортамі, да таго ж яшчэ нецікавымі. Справа, зразумела, не ў жанрах. Але нежаданне шукаць новых генеральных тэм у мастацтве сёння нецярпімае, таксама як нецярпімы адыход ад пошукаў больш дзейсных сродкаў выражэння гэтых тэм.

І тут мне хочацца звянуцца да моладзі, — ёй належыць важнейшае месца ў далейшым развіцці мастацтва. Яна больш нецярпімая да канонаў і догмаў. Але яна часам і больш падпадае пад уплывы моды. Вялікія мэты мастацтва сацыялістычнага рэалізму, вялікія задачы, пастаўленыя партыяй перад творчымі работнікамі, абавязваюць моладзь нястомна ўдасканальваць сваё майстэрства, каб ідэйна і творча быць падрыхтаванымі для выканання ўскладзенай на яе вялікай місіі савецкага мастака. На жаль, тут мы маем шмат недахопаў.

Увесь комплекс агульнаадукацыйных, тэарэтычных і практычных дысцыплін у нас не стаў яшчэ арганічна адзінай сістэмай, накіраванай на фарміраванне творчага аблічча будучага мастака. У выніку неглыбокага засваення навучальных праграм малады мастак часта ў сваёй творчасці пачынае прыкрываць сваю бездапаможнасць «манерай», «почыркам», грубай схематызацыяй форм, выдаючы гэта за пошукі новага.

У сучасных умовах пытанне мастацкай адукацыі і ідэалагічнага выхавання творчай моладзі набывае выключнае значэнне. Мы не можам мірыцца з недахопамі ў сістэме мастацкай адукацыі, эстэтычнага выхавання. А ў нас у рэспубліцы мала мастацкіх школ, не пашыраецца сетка студый выяўленчага мастацтва. У агульнаадукацыйных школах не практыкуецца замена прадмета «праца» навучаннем дэкаратыўна-прыкладному мастацтву, не закранаюцца пытанні гісторыі выяўленчага мастацтва, слаба пастаўлена справа з выкладаннем малявання сярод вучняў.

Вялікія задачы, пастаўленыя партыяй перад дзеячамі мастацтва, патрабуюць выпрацоўкі новай, усеабдымнай сістэмы мастацкага выхавання моладзі. І тут мне хочацца закрануць яшчэ адно пытанне — пытанне аб узаемаадносінах паміж моладдзю і старэйшым пакаленнем мастакоў. Не заўсёды мы, старэйшыя, умеем па-партыйнаму, па-творчаму ставіцца да пошукаў моладзі. Не пранікаючы ў тое, што хвалюе сёння моладзь, іншыя настаўнікі зноў прапануюць ёй каноны і догмы. «Рабіце, як мы», «не адхіляйцеся», «выконвайце нашы патрабаванні» — нярэдка прама ці ўскосна гучыць з вуснаў старэйшых. Але ісці па пратаптанай сцежцы ў мастацтве — значыць таптацца на месцы. Настаўнік павінен выхаваць не пераймальніка, а стваральніка, — мастака са сваім творчым абліччам, але ідэйна і прафесіянальна пісьменнага.

Бестактоўны націск на творчую індывідуальнасць, падмена творчых узаемаадносін пануканнем, крыклівасцю з трыбун, чым сталі захапляцца нашы некаторыя старэйшыя майстры, — не прыносіць карысці. Тым больш, што не заўсёды аматары павучаць умеюць самі цікава працаваць, шукаць, знаходзіць новае. А што, як не асабістая творчасць павінна ў першую чаргу з'яўляцца прыкладам?

Пераймання ў мастацтве наогул не павінна быць — ні пераймання модных і варожых павеваў, ні пераймання застарэлых догмаў, што аджываюць свой век. Мастацтва — гэта адкрыццё, адкрыццё ў змесце нашага жыцця і адкрыццё новай прыгажосці форм яе праяўлення.

Працаваць, шукаць і адкрываць сапраўдныя глыбіні, а не слізгаць па паверхні, не займацца адцягненай фарматворчасцю — вялікі абавязак мастака перад народам, які будуе камунізм.

П. МАСЛЕННІКАЎ,
заслужаны дзеяч мастацтва БССР, рэктар Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

АБ ЧЫМ ШУМЯЦЬ БЯРОЗКІ

Міхась ДАНІЛЕНКА

Далікатны, быццам з навагодніх ёлак, сняжок пакрыў бярэзнік. Тонкаствольныя бярозкі растуць тут паабапал дарогі дружным гуртам, бягуць некаторы час навыперадкі ля той дарогі, а потым расчаравана махаюць сваімі чубамі — усё роўна ж ім не ўгнацца за ёю! А вецярок далікатна пасвіствае ў дрэвах, перадзьмухвае з месца на месца першы сняжок, спрабуе завіхрыць яго ля купін, што вытыркаюцца там-сям ля ўзбалотка.

Пакручастыя ланцужкі заячых слядоў папятлялі ля бяроз і пункцірам пазначылі недзе ўдаль, у поле.

Старшыня калгаса імя Леніна Добрушскага раёна Васіль Аляксеевіч Кір'янкоў расчаравана разводзіць рукамі.

— За мяжу падаўся, касавокі чарцяка, — і, прыставіўшы да бліжняй бярозкі дубальтоўку, ён прысаджваецца на пеньчуку.

— За якую мяжу?

Васіль Аляксеевіч здзіўлена акідвае недаверлівым позіркам спачатку мяне, потым чарнігаўскага паэта Кузьму Журбу і тлумачыць:

— У Расію даўгавухі паджгаў. Ведае, што тамашні старшыня Васіль Рыгоравіч Ескін не такі ахвочы да палявання, — вось і паласуецца касы салодкай карой на яблынях.

Кір'янкоў урачыста раскрывае нарэшце «сакрэт»: мы якраз знаходзімся ў тым славутым месцы, дзе «певень спявае на тры рэспублікі». Ззаду нас — палі калгаса імя Леніна, які ўзначальвае Васіль Аляксеевіч, наперадзе — зямля калгаса імя Чапаева Клімаўскага раёна Расійскай Федэрацыі, а крыху направа, за бярэзнічкам, — вёска Сенькаўка — ужо Украіна.

— Толькі скажу вам, хлопцы, — ажыўляецца Кір'янкоў, пагладжваючы варанёныя ствалы стрэльбы, — што надта ж заэксплуатаваў, ці як там, ваш брат, газетчык, той вобраз пра пеўня. Калі б я пісаў, дык абавязкова б так напісаў: «Тут у адной дзяржаве добры чалавек чхне, а ў двух суседніх яму адкажуць: «Будзь здароў!»

— А што? — смяецца Кузьма Журба і нешта непрыкметна занатоўвае ў сваім малюсенькім блакноце. — Паспрабуй, лепей прыдумай...

Па рэдакцыйных справах мы два дні ездзілі з Журбой па «прыгранічных» калгасах, былі ў многіх школах. І вось рашыў у заключэнне Васіль Аляксеевіч Кір'янкоў «пачаставаць» нас паляваннем. Відаць, тое, што шарак драпануў у Расійскую Федэрацыю, не вельмі засмучае гаваркога старшыню. Ён адкідвае крысо свайго доўгага кажуха (Журба адразу ахрысціў той кажух «казачынай») і з ахвотай расказвае пра сувязі свайго калгаса імя Леніна з чапаеўцамі. Гаворыць Васіль Аляксеевіч вобразна. У свой час працаваў ён у рэдакцыі газеты і нават пахваліўся, што, каб не пайшоў на гаспадарчую работу, то, хто ведае, можа яшчэ каму б і нос уцёр.

Дружба беларускіх калгаснікаў з хлебаробамі сельскагаспадарчай арцелі імя Чапаева — даўняя. Даўняя і моцная.

Кір'янкоў расказвае, што перад самымі навагоднімі святамі паедуць з іхняга калгаса да рускіх сяброў правяраць сацыялістычныя абавязацельствы. Ужо складзена і дэлегацыя. Чаго не дагледзелі іхнія суседзі — падкажуць. А калі прыйдзецца часам і дакор выслухаць, дык тут таксама нічога не зробіш. Ескін, старшыня калгаса імя Чапаева, дарма што не ахвочы ганяцца за зайцамі. Затое які недагляд — вока яго нідзе не прапусціць.

Жывуць гэтыя калгасы двух рэспублік па-братняму. Беларусы пазычалі суседзям машыны для вывазкі камбікармоў. Перыядычна абменьваюцца гаспадаркі жывёлай. Неяк чапаеўцы выдзелілі беларусам насення вельмі ўраджайнай бульбы «Паўночная ружа».

— Вы хоць і завяцеся, браткі-беларусы, бульбянікамі, — падпусціў пры гэтым кепікі іх старшыня Васіль Рыгоравіч Ескін, — а бульба ў нас, у бранскіх, лепшая. Вазьміце на развод...

Узялі тую «Паўночную ружу», і яна так прыжылася на беларускіх землях, што цяпер у калгасе імя Леніна яе ўжо, лічы, працэнтаў на семдзесят. А з беларускага калгаса выдзелілі чапаеўцам гібрыднай азімай пшаніцы.

— Добрая пшанічка, — гаворыць, прыцмокваючы губамі, Кір'янкоў. — Разраслася яна ў чапаеўцаў, куды там!

Як і ў кожных добрых сяброў, суседзі часта дзеляцца вопытам, пераймаюць адзін у аднаго ўсё лепшае, передавое.

Шчырая, харошая дружба ленінцаў з украінскім калгасам, цэнтр якога знаходзіцца ў Сенькаўцы. Украінцы памагалі беларускім хлебаробам у рамонце тэхнікі, выдзялялі аўтамашыны для вывазкі ільнотрасты. Вясёлы, галасісты старшыня іх Міхайла Купа часцяком бывае ў вёсцы Леніна, дзе размешчан цэнтр калгаса, які ўзначальвае Кір'янкоў.

— Папярэджваю цябе, Васіль Аляксеевіч, — хітра прыжмурыўшы вока, гаварыў ён аднойчы. — Нешта ласа паглядваюць твае трактарысты на нашых даярак...

— Ну, і няхай паглядваюць, — быццам не разумеючы, куды гне Купа, адказаў яму Кір'янкоў. — Хіба, калі ты, Міхайла, быў маладым, дык не хадзіў летам гуляць у той «прыгранічны» бярэзнік?

— Цэ то так, — згадзіўся Купа. — Ды трывожуся я: пераманіняць яны з Сенькаўкі маіх лепшых работніц. Што мне тады рабіць?

— Новых вырасціш, — супакоіў яго Васіль Аляксеевіч. — Не ісці ж маім арлам у прымы.

Моцная дружба і ў Ленінскай адзінаццацігадовай школы з Лемяшоўскай адзінаццацігадовай школай, што знаходзіцца ўжо ў Расійскай Федэрацыі. Вучні з Лемяшоўскай школы падарылі сваім юным сябрам мадэль такарнага станка. Часта летам вось тут, на граніцы трох рэспублік, праводзяцца спартыўныя спаборніцтвы суседніх школ — беларускай, рускай і ўкраінскай.

Прыехаў неяк на некалькі дзён у беларускую Кругавец-Калінінскую школу ўкраінскі крытык і перакладчык Юрый Назаранка. Ён праводзіў гутаркі з вучнямі, з настаўнікамі, цікавіўся іх сяброўскімі сувязямі з рускай Нова-Юркавіцкай школай Клімаўскага раёна і Сенькаўскай школай, якая знаходзіцца на Украіне. Так узнікла думка аб стварэнні ў гэтых трох школах музеяў ленінскай салідарнасці народаў.

Спачатку ў Нова-Юркавіцкай васьмігадовай школе настаўнік гісторыі Васіль Жыгалаў, загадчык клуба Цімафей Зайцаў і ўдзельнік рэвалюцыі 1917 года Андрэй Прус самі стварылі музей гісторыі вёскі. Гісторыя Новых Юркавічаў у тым музеі пачыналася аж з 1770 года. А потым паступова пачаў стварацца і школьны музей дружбы народаў.

Мы бачылі такі ж музей у Кругавец-Калінінскай школе ў Добрушскім раёне. З якой гордасцю настаўнікі і вучні паказвалі нам шаўчэнкаўскі «Кабзар», на якім паставілі аўтографы 89 літаратараў Савецкай Украіны! Свой здымак з цёплымі пажаданнямі юным гісторыкам прыслала Галіна Серабракова — аўтар выдатных твораў пра Карла Маркса. А вось — беларуская народная казка «Віхоравы падарункі», перакладзеная на ўкраінскую мову Юрыем Назаранкам. А на стале ляжалі тры пакункі, якія ў той дзень прыйшлі на адрас школьнага музея з Беларускай Акадэміі навук. Прыемна было бачыць, што беларускія вучоныя прыслалі літаратуразнаўчыя працы Ю. Пшыркова, С. Майхровіча, В. Івашына, творы Максіма Танка, Максіма Лужаніна, Петруся Броўкі. Хацелася б толькі, каб і самі беларускія пісьменнікі зрабілі, так сказаць, асабісты ўклад у музей ленінскай салідарнасці народаў. Хіба не прыемна было б школьнікам атрымаць кніжкі пісьменнікаў з іхнімі надпісамі?

...Паціху пасвіствае зімні вецер у вецці кволых бяроз. Недзе далёка-далёка, за Курыламі, хутка пачне свой паход па нашай краіне Новы год. Ён будзе ісці скорай, размашыстай хадою, збіваючы кіем ахапкі снегу з сібірскіх кедрачоў. Часам прыпыніцца на якую хвіліну, каб залюбавацца якой новай домнай на Урале. А потым неяк неўпрыкметку прытупае і вось да гэтага бярэзнічку, што расце на граніцы Расіі, Украіны і Беларусі.

Васіль Аляксеевіч Кір'янкоў асцярожна знімае з рукава сняжынку, вешае на плячо стрэльбу і прыслухоўваецца. Бярозы шумяць ледзь улоўным роўным шумам. Старшыня калгаса паварочваецца да свайго чарнігаўскага госця Кузьмы Журбы і, хітравата ўсміхаючыся, пытаецца:

— А ну, паэт, адкажы: аб чым шумяць гэтыя бярозкі?

Журба зусім сур'ёзна адказвае, што ён зразумеў, аб чым шумяць дрэўцы. Аб дружбе. Аб моцнай, непарушнай дружбе. І яшчэ аб тым, як хораша ім тут расці на ўлонні. Пройдзе многа гадоў, і будзе шумець тут на радасць трох народаў аж цэлы бярозавы гай.

— Няхай шуміць, — пяшчотна пагладзіўшы рукой бялюткі ствол, гаворыць Кір'янкоў.

СКАРБЫ — У ГЛЫБІНЯХ

Уладзімір ВАРНО

МІНУЛЫМ летам пабываў я на дачы ў аднаго пісьменніка. Пісьменнік паліваў з лейкі гуркі на градцы. Сонца стаяла ў зеніце і вельмі пякло. Прыйшла калгасніца Даша, прынесла пісьменніку тварог і яйкі. «Што вы робіце! — пляснула далонямі і ледзь не закрычала яна.—Хіба можна паліваць агарод, калі сонца так пячэ! Гэта трэба рабіць на золку ці позна ўвечары!.. «Праўда?» — здзівіўся пісьменнік. Расплаціўся з Дашаю за «сельгаспрадукты» і пайшоў у пакой: дапісваць раман... пра калгаснае жыццё!

Скульптар Аляксей Глебаў сказаў мне аднойчы: «Ты нядрэнна выляпіш. Але табе не хапіла гліны»... Жыццёвы матэрыял і ёсць тая [illegible] «гліна», адсутнасць якой наканавала б пісьменніку хранічнае беспраццё. Яна, гэтая «гліна», неабходная нам не толькі, калі мы ствараем мастацкія творы, але і ў тых выпадках, калі пішам пра літаратуру, задумваючыся над тымі шляхамі, якімі яна павінна ісці.

Артыкулы, якія мне давялося прачытаць пад дыскусійнай рубрыкай «Пісьменнік і час», «вылеплены» болей ці менш па-майстэрску. Парадаксальна [illegible] эрудыцыяй Барыс Бур'ян. Усхваляванае дыханне чалавека, які [illegible], адчуў я, чытаючы артыкул Міхася Стральцова. У нейкай ступені [illegible] тэмпераментны маналог Віктара Гоўда — [illegible] насць неспадзявана [illegible]уе. Дзелавіта прагучала выступленне Аляксея Кулакоўскага. Яго думка наконт мовы [illegible]а» нам трэба [illegible] наадварот— [illegible]ры, усё смя[illegible]оўваць як не[illegible] вельмі правільная, на мой погляд, [illegible]тага.

[illegible] (не лічачы А. Кулакоўскага) [illegible] жыцця, а значыць, і [illegible] ці меншай ступені «надзвычайнай гліны».

[illegible] нейкай часткі нашых літаратараў — калі яны выступаюць у жанры крытыкі — [illegible] прытрымліваюцца [illegible] перапісанага. [illegible] артыкулы Рыгора Бярозкіна [illegible] адважваецца «сваё меркаванне мець», [illegible] гэта звязана [illegible] літаратурных [illegible] табліцу множання, [illegible] матэматыкай. [illegible] мастацтва і Барыс [illegible] ў тых выпадках [illegible] артыкуле «На ар[illegible]

Зусім відавочна, што той, хто прачытаў «Вайну і мір» толькі аднойчы, у юнацтве, а не паўтарыў потым чытанне двойчы і тройчы на розных этапах свайго жыццёвага шляху, той не ведае геніяльнага твора Талстога. Да крыніц прыгажосці і мудрасці трэба звяртацца як мага часцей. А ёсць жа чытачы (і крытыкі таксама), якія наіўна думаюць, што прачытаць верш гэта ўсё роўна, што сарваць кветку пры дарозе. Але не! Верш (калі ўжо яго параўноўваць з кветкаю) — гэта эдэльвейс: хочаш сарваць — узлезь на гару. Інакш вывады, якія ты зробіш, прачытаўшы мастацкі твор, могуць аказацца неглыбокімі, а то і зусім памылковымі.

Нешта падобнае адбылося з Міхасём Стральцовым, які, не адчуўшы арганічнай неабходнасці

РОЗДУМ МЕРКАВАННІ ПАЛЕМІКА

«лезці на гару», прачытаў (трэба сказаць, добрасумленна) кнігі, напісаныя нашымі пісьменнікамі за апошнія гады, і, заплюшчыўшы вочы на тое, што адбываецца ў сапраўдным жыцці, заявіў, быццам галоўныя недахопы літаратуры тлумачацца тым, што «большасць нашых твораў не выходзіць за рамкі вясковай тэматыкі». Меркаванне не новае і, на мой погляд, памылковае... «Нам прынцыпова важна, — сцвярджае М. Стральцоў, — пісаць пра горад, пра тыя сферы дзейнасці, якія народжаны сучасным жыццём і якія не знайшлі яшчэ адпаведнага адлюстравання ў нашай літаратуры. Таму што новыя тэмы — гэта новыя з'явы жыцця, новыя ўзаемаадносіны людзей, новы побыт і, нарэшце, новыя пласты мовы...»

Хочацца спытаць у аўтара артыкула: хіба сучаснай вёсцы не ўласцівыя ўсе тыя з'явы, якія ён бачыць выключна ў горадзе? Уласцівыя, ды яшчэ ў якой ступені! Усім багатая сённяшняя калгасная вёска — і новымі ўзаемаадносінамі людзей, і новым побытам, і мова там, зразумела, не закасцянела, не спынілася ў сваім развіцці на ўзроўні дзевятнаццатага стагоддзя, яна ўзбагачаецца менавіта з прычыны **новых узаемаадносін** людзей, характэрных у наш час як **для горада,** так і **для вёскі.**

ДУМАЮ, што ў чытачоў не выкліча пярэчанняў, калі я для пацвярджэння сваёй думкі выкарыстаю не прыклады літаратуры, а факты самога жыцця. Запрашаю М. Стральцова наведаць са мною саўгас «Дзесяць год БССР» на Любаншчыне. Вывучэнне жыцця гэтага саўгаса пераканала б М. Стральцова, што для нашых пісьменнікаў таксама «прынцыпова важна» пісаць пра сучасную вёску, як і пра сучасны горад. І гэта па той вельмі істотнай прычыне, што жыццё ў вёсцы не стаіць на месцы, а рухаецца наперад вялізнымі крокамі, апярэджваючы яго адлюстраванне ў нашай літаратуры. Ад вёскі, якая, напэўна, паўставала ва ўяўленні М. Стральцова, калі ён пісаў свой артыкул, засталася адна толькі назва — Сосны. На тым месцы, дзе размешчана цэнтральная сядзіба саўгаса з такой паэтычнай назвай, яшчэ не так даўно быў пустыр, акружаны непралазным балотам, у якім, па выразу палешукоў, «сам чорт капыты згубіў». На гэтым Астраўку, як і належыць, жыў «астравіцянін» Дзямян Данілавіч Нагорны, якому мінулай вясною, калі я з ім пазнаёміўся, стукнула семдзесят сем гадоў. У час свайго жыцця на Астраўку Дзямян Данілавіч быў вельмі падобны да таго самага беларуса «з каўтуном у валасах», якога апісаў Някрасаў у «Чыгунцы». Зімою, калі дрыгву скоўвала марозам, Дзямян Данілавіч дастаўляў у свае ўладанні соль, крыху мукі і заставаўся, небарака, у гэтым гіблым месцы да наступнай вясны, сіратлівы і маўклівы з-за адсутнасці субяседнікаў. Аб жыцці на востраве гэтага палескага рабінзона можна было б напісаць раман, якому пазайздросціў бы сам Даніэль Дэфо.

І вось мінулай вясною пабываў я на былым Астраўку. Сустрэчы з сынамі, унукамі і праўнукамі Дзямяна Данілавіча Нагорнага пераканалі мяне ў тым, што гэтыя людзі па сваім вонкавым і ўнутраным абліччы нічым (абсалютна нічым!) не адрозніваюцца ад рабочых, ну хоць бы тых, з якімі мне часта даводзіцца сустракацца на Маладзечанскім станкабудаўнічым заводзе ці на нашай мэблевай фабрыцы. І саўгас «Дзесяць год БССР» нагадаў мне сучаснае прамысловае прадпрыемства, з той толькі розніцай, што вырабляе ён не станкі ці мэблю, а сельскагаспадарчыя прадукты, і страха над ім — неба.

Усе — або амаль усе — работы на гэтым сельскагаспадарчым заводзе механізаваны. І вось гэтая моцная сувязь з машынамі, з тэхнікай абвастрыла і паглыбіла розум людзей, пашырыла іх інтэлектуальныя далягляды, змяніла «вясковую» псіхалогію, абудзіла нястрымнае імкненне да духоўнага росту. І вядома ж, гэтыя самыя акалічнасці ў вялікай ступені ўзбагацілі лексікон жыхароў новай вёскі, да такой ступені ўзбагацілі, што пісьменнік М. Стральцоў, калі б захацеў гэта зрабіць, адкрыў бы ў Соснах тыя самыя «новыя пласты мовы», якія ён бачыць выключна ў горадзе.

Усё гэта я гавару, не баючыся, што мяне папракнуць у «лакіроўцы» рэчаіснасці. Што ёсць у сучаснай вёсцы, таго ў яе не адбярэш. Разам з тым, неразумна было б заплюшчваць вочы на тое, што жыццё як у вёсцы, так і ў горадзе, поўна супярэчнасцей і кантрастаў. Паездзіўшы дастаткова па рэспубліцы, я не магу не ведаць, што існуюць яшчэ месцы, дзе і па сённяшні дзень засталося сёе-тое ад ідыятызму былога вясковага жыцця. У сямі кіламетрах ад тых жа самых Соснаў, у вёсачцы з паэтычнай назвай Сяродбор, дзеці вучацца ў сялянскай хаціне, дзе па сценах замест наглядных дапаможнікаў развешаны пляцёнкі цыбулі і часнаку, а на паліцах стаяць не кнігі, а гаршкі і каструлі. Побач з «класам» — кухня. Там грымяць чапёлы, чуваць лаянка гаспадынь. Настаўніцы гэтай школы — я размаўляў з імі — вядуць нікчэмны, абывацельскі лад жыцця, іх разумовы кругагляд вельмі вузкі для людзей, на долю якіх выпала «сеяць разумнае, добрае, вечнае». Сеяць то яны сеюць, але за дабраякаснасць насення я не ручаюся.

Адна настаўніца, калі мы з ёю загаварылі пра літаратуру, сказала: «Пытаецеся пра Бальзака́?— і яна зрабіла націск на апошнім складзе,—Бальзака́ я чытала... даўно. Цяпер не магу ўспомніць, што ён напісаў».

Ёсць у гэтай вёсцы і калгаснікі, з якіх не напішаш «герояў нашага часу». Яны ўсяляк адвільваюць ад грамадскай працы, гоняць самагонку.

Ад суму (клуба няма, бібліятэка на замку) некаторыя жыхары Сяродбора звяртаюць свае позіркі да запыленых ікон, спраўляюць памінкі, хрэсьбіны, посцяць, прычашчаюцца... Лекцыі на антырэлігійную тэму? Яны бываюць, і гэта вельмі добра, а яшчэ лепш было б пабудаваць клуб і арганізаваць у ім самадзейнасць. Між іншым,

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Ніл ГІЛЕВІЧ

НЕ АДБІРАЙЦЕ МУЗЫКІ Ў ПАЭТА

Не адбірайце музыкі ў паэта,
Заканадаўцы паэтычных мод!
Яна з ім дружыць ад стварэння света,
Ва ўсякім разе — сотні тысяч год.

Яна не толькі ўмее калыханкай
У вечаровай цішыні гучаць,
Але й званіць, як сталь,
Зіхцець маланкай
І — калі трэба — громам грукатаць.

Яна не толькі ручайком булькоча,
Але й шуміць, раве, як вадаспад.
Яна ў радкі прыйшла і з ціхай ночы,
Яна ўвайшла ў радкі і з барыкад.

Не ведаю, ці многа толку
У спробах
Пазбавіць музыкі душы паэта.
Баюся, каб разумны чэрствы
Робат
Замест Паэта не загаварыў.

І марна хтось прарочыць там,
гадае —
Ці той, ці гэты ў будучыні верш.
[illegible] якая
Узрушыць сэрца чулае найперш!

Дзяржаўны тэатр лялек паказаў спектакль па п'есе М. Носава «Прыгоды Нязнайкі». Наш фотакарэспандэнт зняў артыстаў (злева направа) Э. Фёдараву, А. Іванову, Л. Пахомаву і С. Сцефановіча ў час падрыхтоўкі да спектакля.

Пастаноўка спектакля Ул. Уласава, афармленне Л. Быкава, музыка Ю. Семянякі. Гэта — навагодні падарунак маленькім гледачам.

Фота Ул. КРУКА.

ВЕЧАР БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў РЫЗЕ

У Рызе, у Доме культуры прафсаюзаў Латвійскай ССР адбыўся вечар, прысвечаны беларускай савецкай літаратуры.

Вечар адкрыла дацэнт Латвійскага дзяржаўнага універсітэта імя П. Стучкі З. Гільдзіна. Яна гаварыла пра культурныя сувязі Латвіі і Беларусі, пра вялікую дружбу двух вялікіх паэтаў — Янкі Купалы і Яна Райніса.

Аспірантка універсітэта І. Карбанова і студэнтка філалагічнага факультэта Х. Калінова зрабілі кароткі агляд беларускай савецкай прозы.

Пра творчы шлях выдатнага майстра верша, лаўрэата Ленінскай прэміі Петруся Броўкі расказаў студэнт факультэта журналістыкі Латвійскага універсітэта С. Пшэнік.

Загадчыца чытальнай залы Дома культуры Р. Амбайне прысвяціла сваё выступленне беларускай драматургіі. Заслужаны артыст Латвійскай ССР Б. Дзярук і зваршчык камбіната дапаможных прадпрыемстваў П. Макаёнак чыталі вершы на беларускай мове. Бібліятэкарка В. Іелая прачытала вершы М. Танка, перакладзеныя на латышскую мову.

У адной з залаў была зроблена выстаўка кніг беларускіх пісьменнікаў.

А. ПАЎЛЕНКА.

У САЮЗЕ ПІСМЕННІКАЎ БССР

На чарговым пашыраным пасяджэнні прэзідыума Саюза пісьменнікаў БССР абмяркоўваўся перспектыўны план выданняў твораў на 1964—1967 гады. Створана камісія, якой даручана распрацаваць канкрэтныя прапановы па выданню збораў твораў і аднатомнікаў. Пісьменнікі падтрымалі прапанову аб стварэнні дакументальнай кнігі пра злачынствы фашыстаў у гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі.

У члены Саюза пісьменнікаў прыняты празаікі Я. Курто, Ул. Шыцік і паэт І. Калеснік.

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ МАСТАЦКАЯ ВЫСТАЎКА

ПРАНІКНЕННЕ Ў СВЕТ ДУХОЎНАГА

Алег СУРСКІ

На сёлетняй рэспубліканскай мастацкай выстаўцы прадстаўлена некалькі цікавых новых работ маладых скульптараў. Яны яўна вылучаюцца сярод іншых скульптурных партрэтаў, паўфігурных і фігурных кампазіцый, якіх на выстаўцы, дарэчы, нямала. І справа тут не ў нейкай вонкавай кідкасці, не ў нарачытай арыгінальнасці, спецыяльна разлічанай на ўвагу. Якраз, у адрозненне ад іншых твораў, скульптура на гэтай выстаўцы ўвогуле выглядае даволі сціпла. На жаль, нават нашы старэйшыя майстры прадставілі сюды скульптуры, ужо вядомыя гледачу па мінулых экспазіцыях, і іх неяк моўчкі абыходзяць. А вось каля новых работ міжволі спыняешся і задумваешся.

Штосьці аб'ядноўвае іх, гэтых розных па сваіх почырках скульптараў, штосьці вылучае. Гэтае «штосьці» — удумлівасць, з якой аўтары падыходзяць да творчасці, пранікненне ў вобразы, якія знаходзяць увасабленне ў пластычных формах.

Скульптура — мастацтва пластыкі, мастацтва прапорцый і застылых рытмаў. Пра яе вельмі цяжка расказваць. Гэта як спыненая мелодыя. Мелодыю лепш слухаць, скульптуру — глядзець. Тут менш за ўсё вонкавага апавядання. Яна хутчэй выяўляе, чым адлюстроўвае, звяртаючыся да эмоцый і пачуццяў гледача. І калі гэтага няма, як бы па-майстэрску ні вылепіў майстар свой твор, ён застаецца мёртвай копіяй арыгінала. А копія не ўзбагачае ні жыцця, ні мастацтва.

Гаворачы гэта, я не імкнуся рабіць нейкіх тэарэтычных абагульненняў, а хачу толькі пацвердзіць, наколькі мае рацыю, напрыклад, той жа Мікола Якавенка, калі менш за ўсё клапоціцца ў сваім «Муляры» перадаць усе падрабязнасці натуры. Задача, якую ставіць перад сабою скульптар, куды больш складаная і сур'ёзная — стварыць абагульнены вобраз рабочага. І адчуванне той добрай сілы, унутранага спакою і грунтоўнасці, што павявае ад скульптуры, дасягаецца не за кошт чыста вонкавых характарыстык. Вобразная сутнасць яе раскрываецца ў самой пластыцы фігуры, спакойнай позе, акругласці плячэй, адпачываючых руках, гордым і пакойным павароце галавы. Пластыка гэтая арганічна вынікае з задумы. Задумаю вызначаецца і матэрыял — таніраваны бетон з крошкаю. Яго масіўнасць, плаўнасць, фактурнасць надаюць усёй фігуры нейкую важкасць, манументальнасць. Яна добра ўяўляецца ў сучасным інтэр'еры, побач з чыстымі формамі новай архітэктуры. Гэта мне хочацца асобна падкрэсліць у сувязі з тымі, на мой погляд, неапраўданымі трывогамі, якія выказваюцца сёння накшталт сінтэзу вобразнага строю сучаснага выяўленчага мастацтва з пластыкай новай архітэктуры. Мастацтва нельга адрываць ад асяроддзя, у якім яно павінна жыць. І ці не ясна, што не толькі дэкаратыўна-манументальныя творы, якія наогул не мысляцца па-за архітэктурай і павінны арганічна ўваходзіць у яе, але і формы мастацтва станковага падлягаюць змяненням у сувязі з агульным развіццём эстэтычных крытэрыяў формы. І «трывогі» адпадаюць самі па сабе, калі праблемы сінтэзу мастацтваў вырашаюцца арганічна, а не штучна, калі пошукі сучасных форм і манеры становяцца натуральнай патрэбаю, што вынікае з сучаснага вобраза мыслення мастака і сучаснасці яго мастацкіх задум.

Скульптура Якавенкі адрозніваецца дэкаратыўнасцю і манументальнасцю і ў гэтым сэнсе цалкам адпавядае тым задачам, якія вырашае аўтар — задачам арганічнасці, цэласнасці, адзінства задумы і сродкаў яе ўвасаблення ў матэрыяле. Тут нельга не прыгадаць, колькі ў нас штампуецца яшчэ так званых дэкаратыўна-манументальных статуй для вуліц і паркаў з бетону — бетону як таннага замяніцеля. І які высакародны, арганічны той жа бетон у Якавенкі, калі ён з'яўляецца матэрыялам, у якім задумана рэч. Я бачыў у Якавенкі і іншыя цікавыя пошукі — у тэракоце і маёліцы, пачынаючы ад дэкаратыўных мініяцюр да скульптурных кампазіцый. І гэта добра. Бо ігнараванне матэрыялу, абыякавасць да яго немінуча вядуць да страты пачуцця пластыкі, пачуцця формы, такіх неабходных для скульптара, вядуць да адрыву формы ад зместу, да павісання задумы, што застаецца добрым намерам і толькі.

Мне здаецца, што ў разуменні ўсёй важнасці і складанасці гэтых спецыфічна творчых задач тоіцца прынцыповая ўдача на гэтай выстаўцы і двух іншых маладых скульптараў — Генадзія Мурамцава і Анатоля Анікейчыка.

Не толькі гармонія прапорцый, пластычнасць пераходаў, цякучасць форм, вельмі плаўных і жаноцкіх, вабіла, напрыклад, А. Анікейчыка, калі ён працаваў над жаночым партрэтам. Але, перадаючы гэтую прыгажосць у матэрыяле, падпарадкоўваючы матэрыял задуме, ён тым больш поўна адлюстраваў характар, душэўны стан і тое ўнутранае падабенства, якое ў адрозненне ад вонкавага робіць вобраз абагульненым. На выстаўцы работа прадстаўлена ў таніраваным гіпсе, але разлічана яна на глазураваную чорную маёліку. І гэта адчуваецца. Музычнасць вобраза, яго пластыка, нейкі вельмі плаўны і вытанчаны сілуэт у матэрыяле набудзе яшчэ большую закончанасць.

Чорная жаночая галоўка работы Анікейчыка вельмі прыгожая. І я насцярожыўся, калі пачуў мімаходзь кінутае аб гэтай рабоце — «салонна». Мы неяк з пагардай часам ставімся да элегантнасці, музычнасці форм у выяўленчым мастацтве. Але, калі я звярнуў увагу на іншую работу таго ж аўтара — «Раніца», дзе імкненне да прыгажосці, на мой погляд, ператвараецца ў прыхарошванне (твар у мармуровай пене, нібы яшчэ ў сне, зроблен крыху манерна, ёсць тут нешта ад мадэрна пачатку стагоддзя), — я зноў успомніў гэтае слова «салонна». І хоць аўтар можа запярэчыць, што такое рашэнне абумоўлена тут задумай,— яно яўна ідзе на шкоду густу. І гэта тым больш крыўдна, што аўтар не пазбаўлены гэтага пачуцця. Дастаткова прыгадаць, напрыклад, наколькі не абыякавы звычайна ён да натуры, як шукае цікавыя і выразныя твары, у якіх бачны інтэлект, характар, настрой. Яго мужчынскі партрэт з люлькай вельмі ўдалы ў гэтых адносінах. Не без цікавасці прасочваеш, як унутраны стан героя вызначае падыход мастака да працы над вобразам, да выбару выяўленчых сродкаў, матэрыялу. Калі ў жаночай галоўцы меладычнасць вобразнага гучання знаходзіць сваё выражэнне ў плаўных абагуленых абрысах, чаму вельмі добра адпавядае глазураваная кераміка, дык у мужчынскім партрэце сіла характару, інтэлект і нейкая ўнутраная высакароднасць дыктуюць больш паглыбленую псіхалагічную распрацоўку. Тут ужо іншая рытміка, іншая пластычная мова — больш вуглаватасці, больш увагі рысам твару. Але гэта «больш» не пераходзіць у пералік падрабязнасцей. Тут проста іншая мера абагуленасці. Калі ў першым выпадку формы былі больш чыстыя і цякучыя, без дэталіроўкі, дык тут адчуваецца некаторая ўскладнёнасць. І яна апраўданая, яна патрэбная. Міміка твару, складкі шаліка, які нібы пераходзіць у незвычайны пастамент,—ў пластыцы адчуваецца метал, хоць партрэт пакуль зроблены ў таніраваным пад чыгун гіпсе.

Пра герояў Анікейчыка не скажаш банальна: «скульптар паказаў нашых простых людзей». Не, не да «простых», а да духоўна багатых, цікавых, складаных людзей імкне думка аўтара. Таму ў яго творах адчуваецца ўнутраны кантакт мастака з натурай і іх абодвух з гледачом.

Калі гэтага ўнутранага кантакту няма, як, напрыклад, у «Партрэце дэпутата...» В. Міхеевай, «Партрэце дзяўчыны» Ул. Летуна, «Члене брыгады камуністычнай працы» В. Папова і іншых творах, — нейкімі мёртвымі, нецікавымі, неадухоўленымі выглядаюць яны. Я міжволі задумваюся: а што ўласна пабудзіла аўтараў звярнуцца менавіта да гэтай натуры, што цікавага знайшлі яны ў гэтых тварах? Вось так у інстытуце лепяць натуру, — каб была падобнай. Не магу не ўспомніць тут, як скардзіўся мне неяк адзін мастак: «Вось езджу па вёсках, шукаю перадавую даярку— дагаворны партрэт трэба пісаць. Але то даярка не перадавая, то перадавая, ды нецікавая. Давядзецца, відаць, дагавор перезаключаць на «перадавую будаўніцу».

Не было ў чалавека ніякай унутранай патрэбы пісаць ні «даярку», ні «будаўніцу», а вісеў над ім заказ, дагавор. А ў дагаворы павінна лічыцца тэма — «Партрэт наватара», «Партрэт будаўніка» ці «Партрэт калгасніцы»...

І ці не гэтыя «графы» дагавораў па звычцы (ды і не толькі па звычцы, — з выстаўкі таксама часта купляюць «тэмы») пераносяцца потым у экспазіцыю ў выглядзе рамесніцкіх бяздумных падробак з атрыбутамі прафесіі і каньюнктурнымі этыкеткамі.

Так, у паўфігуры А. Заспіцкага «Ільнаводка» і яго ж «Калгасніцы», у кампазіцыі «Гарачая пара» Д. Даненкава і «Калгасніцы з кукурузай» Б. Іванцова — вонкава ўсё на месцы — рабочыя фартухі, снапы, касынкі. А што за гэтымі атрыбутамі? Якія прынцыповыя творчыя задачы вырашаюць скульптары ў сваіх работах? Адно толькі чым і адрозніваюцца яны— гэта знешнасць.

Практыкаванні ў рамястве перадачы вонкавых прыкмет — занятак, магчыма, і варты, але да мастацтва не мае ніякага дачынення. Вось таму, калі я гляджу, напрыклад, на «Калгасніцу» Генадзія Мурамцава, дык менш за ўсё цікавяць мяне гэтыя вонкавыя прыкметы, хоць яны ёсць і тут. Мяне цікавіць тая важная для скульптара творчая тэма, якую ён вельмі ўдала вырашае. Я бачу адносіны аўтара да чалавека працы, яго прыхільнасць да моцнай цэласнай натуры, нейкае захапленне ёю. І гэта перадаецца без ілжывага пафасу, не ў танных жэстах, а ў самім мажорным рытме скульптуры.

І я зноў звярнуў увагу на характэрную рысу — цікавая, глыбокая задума ніколі не ўзнікае ў адрыве ад формы, яна мысліцца ў пластыцы, у рытміцы, у аб'ёмах, раскрываецца ў матэрыяле, бо ўсё гэта не вонкавае адзенне задумы, а сродкі яе мастацкага ўвасаблення.

«Калгасніца» Мурамцава зроблена ў дрэве. Я бачыў яе ў майстэрні яшчэ ў гліне, але і тады яна ўжо адчувалася ў матэрыяле, які найбольш поўна перадасць яе вобразнае гучанне, — дрэва. І яно сапраўды неяк вызначыла і прывабную ўнутраную сілу, манументальнасць, грунтоўнасць і разам з тым нейкую цеплыню і мяккасць, што адчуваюцца ў вобразе.

Зноў звярнуся я і да тых турбот аб «спалучэнні жывога і нежывога свету», як іншы раз кваліфікуюць выяўленчае мастацтва і архітэктуру. Я прапаную прадставіць гэтую скульптуру ў архітэктурным інтэр'еры XIX стагоддзя, у акружэнні старажытных геральдычных і фармальных нагрувашчванняў карнізаў, іонік і карынфскіх калон. Ці не выпадзе яна з гэтага варожага ёй асяроддзя, і ці не ўвойдзе арганічна ў сучасны просты інтэр'ер і будзе натуральна суседнічаць з сучаснымі архітэктурнымі формамі. А рэч гэтая ў поўным сэнсе станковая ў адрозненне ад «Муляра» Якавенкі, які зроблен хутчэй у дэкаратыўна-манументальным плане. Толькі тут — сённяшняе разуменне станковасці і рэалізму наогул у адрозненне ад рэалізму мінулага стагоддзя, якому, што ж рабіць, не заўсёды ўтульна ў сучасным асяроддзі.

Вядома, праблема сучаснай мовы скульптуры праяўляецца не толькі ў гэтых прыкметах. Праблема гэта вельмі складаная і, відавочна, не столькі разважанні аб ёй, колькі жывая практыка мастацтва павінны вырашаць яе. І тым не менш, прыглядаючыся да работ, пра якія ідзе гаворка, — работ вельмі розных, як розныя і іх аўтары, кожны са сваім творчым характарам, са сваім успрыняццем і сваёй манерай, — нельга абысці маўчаннем тое, што збліжае іх. Гэта тое, што творы іх створаны сёння, мастакамі нашага часу, нашага асяроддзя. Але самае, магчыма, цікавае ў гэтым сэнсе тое, што той жа Мурамцаў, нават у такой, здавалася б, «адцягненай» і «вечнай» тэме, як тэма кахання, ды калі яшчэ яна вырашаецца ў аголенай фігуры (а тут ужо — тысячагадовыя традыцыі!), застаецца мастаком нашага часу ў пэўным сэнсе гэтага слова. І гэта вельмі істотна. Бо менавіта пачуццё сучаснасці дазваляе мастаку ствараць творы не ўвогуле, тварыць не адцягнена, нават, паўтараю, на самыя адцягненыя тэмы. І тут ёсць аб чым падумаць. Задума аўтара не толькі цікавая, але і смелая.

Гаворка ідзе пра філасофскую значнасць і складанасць тэмы, да якой звярнуўся малады аўтар. Выбраўшы на першы погляд крыху трывіяльны матыў — «любіць — не любіць» (скульптура і называецца «Рамонка»), — я паўтараю, на першы погляд, таму што матыў гэты, па сутнасці, праходзіць толькі як пабочная знешняя мелодыя, — аўтар імкнецца пранікнуць у глыбіню тэмы, падумаць над ёю, раскрыць яе праз унутраны стан вобраза. Гэтыя два планы пераплятаюцца: рамонка, варажба — толькі вонкавая ўсмешка, а за ёю — перажыванні і роздум. І гэты роздум — вельмі спакойны, цнатлівы — узнімае вобраз над банальнасцю да сур'ёзнага філасофскага гучання і ў той жа час не адрывае яго ад зямлі. Вобраз прыгожы, адухоўлены ў сваёй зямной прыгажосці. У нахіле галавы, выгіне шыі і спіны, у пластыцы рук, у запаволеным кроку адчуваецца застыглы рух — рух думак, рух пачуццяў. І не выпадкова аўтар некалькі абагульнена вырашае ногі, уцяжарвае іх і, наадварот, шыю, галаву, рукі робіць больш жаноцкімі, паэтычна. Паэтычнасць гэтая ў твары пад шапкаю валасоў, ён вельмі прыгожы.

Вялікая ўдача Мурамцава, што прыгажосць у яго рабоце нідзе не пераходзіць у рамантычную саладжавасць, сюсюканне. Не ўдалося, магчыма, толькі пазбавіцца ад некаторай камякаватасці формаў. Трэба, на мой погляд, яшчэ пашукаць нешта ў прапорцыях, анатоміі, пазбавіцца ад некаторай падрабязнасці, каб аголеная фігура не ператварылася ў голую. Думаецца, што многае тут падкажа яшчэ матэрыял, ён «прыйдзе на дапамогу», бо таніраваны гіпс, у якім зараз зроблена рэч, не адпавядае свайму прызначэнню. Скульптура мысліцца ў дрэве, як і першая работа Мурамцава. І калі аўтар будзе працаваць у матэрыяле, ён бясспрэчна яшчэ знойдзе шляхі завяршэння сваёй задумы. А завяршэнне неабходна ў лепцы торса, спіны, грудзей. Не знойдзена, памойму, судакрананне локця правай рукі і цела, нейкі непрыемны злом робіць ненатуральнай форму.

Недахопы гэтыя ідуць ад недастатковай вопытнасці аўтара, той вопытнасці, якая даецца гадамі ўдумлівай працы. Яе не заўсёды хапае і іншым маладым аўтарам, пра работы якіх ідзе гаворка. Але гэта ўсё набываецца, асабліва калі ёсць галоўнае — талент, удумлівасць, тая рэалістычная аснова, на якой трывала стаяць маладыя скульптары.

Г. Мурамцаў. «Калгасніца».

Г. Мурамцаў. «Рамонка».

НОВЫЯ ІМЁНЫ НА АФІШАХ

«Дзеючыя асобы і выканаўцы». Услед за гэтым радком на афішах звычайна ідзе доўгі спіс прозвішчаў.

Расклейшчыкі развесілі па горадзе афішы Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета. Якія новыя імёны з'явіліся на іх?

«Заслужаны артыст РСФСР І. Сарокін». Гэта імя стаіць цяпер супраць партый Рыгалета, князя Ігара, Дэмана, Аманасра. Ігар Дзмітрыевіч Сарокін спявае ў тэатры другі месяц, але паспеў ужо заваяваць папулярнасць у гледачоў.

Выступаючы перад моладдзю ў Палацы культуры прафсаюзаў, артыст коратка расказаў пра свой творчы шлях. Вакальную адукацыю спявак атрымаў на практыцы — у хоры Вялікага тэатра ў Маскве. Пасля чатырохгадовай працы ў хоры Сарокін быў запрошан на работу ў трупу Чэлябінскага тэатра оперы і балета. Затым ён спяваў у Адэсе, Новасібірску. Выступаў Сарокін па пуцёўках Дзяржканцэрта і за мяжой. На вясну намечаны яго гастролі ў Фінляндыі.

А вось другі спявак — Зіновій Бабій. Ён з аднолькавым поспехам выконвае лірычную партыю Герцага і драматычную партыю Хазэ. Такое бывае не часта. Але дастаткова паслухаць новага саліста, каб упэўніцца: чуткі пра незвычайныя магчымасці маладога выканаўцы не перабольшаны. Бабій спявае і ў «Рыгалета», і ў «Аідзе», і ў «Тосцы», і ў «Кармэн», спявае розныя партыі. Можна дадаць: спявае з поспехам. Гэтае новае імя на афішы тэатра, як і імя Ігара Сарокіна, ужо знаёма нашым гледачам.

А вось з Людмілай Златавай мінчане толькі знаёмяцца. Яна дэбютавала 23 снежня ў партыі Джыльды. Опера «Рыгалета» ішла ў той вечар з асаблівым поспехам, артыстку доўга выклікалі на «біс». Златава сёлета скончыла Маскоўскую кансерваторыю. Яе выдатныя вакальныя дадзеныя адзначаў маскоўскі друк.

Барытон, тэнар, каларатурнае сапрана... А ці ёсць новыя імёны сярод салістаў балета? Ёсць!

На афішы балета «Дон Кіхот» супраць партыі першай цыганкі нядаўна з'явілася прозвішча Наталлі Парошынай. Наташа — выпускніца Ленінградскага харэаграфічнага вучылішча. У свой час яна вучылася ў заслужанай артысткі РСФСР Н. Стукалкінай. І вось былая вучаніца і педагог зноў сустрэліся ў Мінску. Партыю першай цыганкі Парошына выканала з асаблівым тэмпераментам. Паспяхова дэбютавала яна і ў «Лебядзіным возеры». У тэатр прыйшла здольная балерына.

Апошнія новыя прозвішчы на афішы — прозвішчы М. Наско, П. Сысоева, А. Грушы, М. Мітрычава. Як найбольш перспектыўныя выпускнікі вакальнага аддзялення Мінскага музычнага вучылішча, усе яны прыняты сёлета ў хор.

...Новыя імёны. Для кожнага тэатра працэс абнаўлення выканаўчага складу— працэс заканамерны, творчы. Будзем спадзявацца што новыя імёны прынясуць тэатру новыя творчыя ўдачы.

М. МАР.

Н. Парошына ў балеце «Дон Кіхот».
Фота Ул. КРУКА.

Полымя
снежань
№ 1
Менск 1922

ПОЛЫМЯ
12
1962

„Полымю" — сорак год

Літаратурна-мастацкаму і грамадска-палітычнаму часопісу «Полымя» споўнілася 40 год. На тытульным аркушы першага навагодняга нумара будзе ўжо зазначана: «Год выдання 41-ы».

«Полымя рэвалюцыі» (першапачатковая назва часопіса). «Полымя»... Ужо сама назва гаворыць пра «сацыяльнае» паходжанне часопіса. Так, часопіс, які ўзнік у першыя гады Савецкай улады ў Беларусі і юбілей якога сімвалічна супадае па часе з гадавінай стварэння СССР, быў народжан заравам Кастрычніка, заравам вялікай культурнай рэвалюцыі, якая асвятліла адну шостую зямнога шара, у тым ліку і адсталую акраіну царскай Расіі — зямлю беларускую, адкрыла працоўнаму чалавеку шырокі шлях да ведаў, да здабыткаў чалавечага розуму, да свабоднай творчасці. Прыгадваецца, дарэчы, што пісаў аб гэтым у свой час Уладзімір Маякоўскі, які многа ездзіў па краіне і пільна заўважаў усё новае. «Перш за ўсё, — пісаў ён у нарысе «Народжаныя сталіцы», — самая назва «правінцыя» дзіка ўстарэла. Архаічная мова схільная яшчэ называць правінцыяй нават такія гарады, як Мінск, Казань, Сімферопаль, а гэтыя гарады якія воляй рэвалюцыі сталі сталіцамі, растуць, будуюцца, а галоўнае дыхаюць самастойнай культурай сваёй вызваленай краіны».

Аб «дыханні самастойнай культуры» сведчыла ўзнікненне часопіса «Полымя», сведчыць яго саракагадовы шлях.

Саракагоддзе часопіса... Гэта сотні экземпляраў кніжак, тысячы і тысячы старонак, на якіх змяшчаліся самыя разнастайныя па жанру, па форме, па творчай манеры творы. Сорак год «Полымя» гэта па сутнасці чуйная кардыяграма, жывая гісторыя беларускай савецкай літаратуры, пачынаючы з твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа і канчаючы творамі, якія належаць пяру самага малодшага пакалення сучасных беларускіх пісьменнікаў. Вакол «Полымя» групуецца ўсё лепшае, што ёсць у нашай літаратуры, вельмі многія значныя творы не мінавалі часопіса раней, чым стаць асобнай кнігай. За 40 год часопіс шмат каму выдаў «пуцёўку ў жыццё», шмат каму дапамог, падтрымаўшы першыя ледзь бачныя іскрынкі таленту. Гэта здабыло яму павагу і ўдзячнасць, стварыла яму добрую славу.

Але не толькі ў гэтым — у кансалідацыі і выхаванні літаратурных сіл заслуга часопіса. Не толькі мастацкімі творамі, якія ён змяшчае, уздзейнічае ён на чытача, прымае ўдзел у вялікай ўсенароднай справе будаўніцтва светлага камуністычнага заўтра. У «Полымя» ёсць багатыя традыцыі як у часопіса-трыбуна, часопіса-прапагандыста. Невыпадкова ж, што ўжо ў першыя гады яго выдання на тытульным аркушы зазначалася, што гэта «беларускі штомесячны часопіс літаратуры, палітыкі, культуры, эканомікі, публіцыстыкі». Калі гартаеш шматлікія кніжкі часопіса, то адчуваеш няўхільны поступ нашага жыцця, жывое дыханне нашага часу, нашага ўчарашняга і сённяшняга дня.

Нельга не адзначыць і такую добрую традыцыю юбіляра, як яго інтэрнацыяналізм. З самага пачатку свайго існавання часопіс імкнуўся асвятляць найбольш значныя з'явы літаратуры народаў СССР і ў першую чаргу рускай савецкай літаратуры, падтрымліваў сувязі з радам прагрэсіўных пісьменнікаў замежных краін. Дастаткова назваць хаця б імёны Анры Барбюса, Іаганеса Бехера, Юліуса Фучыка.

Баявы сцяганосец беларускай літаратуры і культуры, нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зместу, летапісец і ўдзельнік стваральнай працы нашага народа, яго барацьбы за камунізм — такім мы ведалі і ведаем часопіс «Полымя» на ўсіх этапах яго шляху, такім ён сустракае сёння свой юбілей. І віншуючы са слаўнай датай супрацоўнікаў часопіса, сённяшніх і былых, яго аўтараў і чытачоў, хочацца пажадаць «Полымю» і надалей вялікага творчага гарэння ў імя новых поспехаў нашай літаратуры, у імя той вялікай справы, якая сцвярджае на зямлі Мір, Працу, Свабоду, Роўнасць, Брацтва і Шчасце.

ЗА ПАРОГАМ ЮБІЛЕЮ

Якія планы часопіса на будучы, 1963 год? — з такім пытаннем звярнуўся карэспандэнт нашай газеты да намесніка рэдактара часопіса Янкі Скрыгана.

— Планы «Полымя» на будучы год у асноўным ужо вызначыліся, — сказаў Я. Скрыган. — Возьмем хаця б «вялікую» прозу. Па-першае, мы будзем завяршаць друкаванне твораў, першыя часткі якіх былі ўжо змешчаны ў нас і вядомы чытачу. Вялікай падзеяй у нашай літаратуры было, напрыклад, надрукаванне першай часткі рамана Івана Мележа «Людзі на балоце». Раман быў вельмі прыхільна сустрэты чытачом. У наступным годзе ён будзе мець магчымасць пазнаёміцца з другой часткай рамана. Будзем публікаваць таксама другую частку рамана Аркадзя Чарнышэвіча «Засценак Малінаўка», апошнія раздзелы рамана Міколы Лобана «Шэметы», заключную частку трылогіі Рамана Сабаленкі «Іду ў жыццё».

Далей. Раман «Дзе твой народ» абяцае нам Янка Брыль. Заканчвае працу над новым раманам Іван Шамякін. Раман прысвечан сучаснай тэме, героі яго — прадстаўнікі савецкай інтэлігенцыі. Раман пра адзін з індустрыяльных гігантаў рэспублікі — пра Нафтабуд абяцае нам Тарас Хадкевіч. У першым нумары часопіса даём аповесць Аляксея Кулакоўскага «Тры зоркі». Але гэтым партфель аддзела прозы яшчэ не вычэрпваецца. Спадзяёмся, што атрымаем абяцаную аповесць Пятра Глебкі «Мая анкета» (па словах аўтара: «нешта аўтабіяграфічнае»). Уладзімір Караткевіч, які сёлета паспяхова дэбютаваў як раманіст, — я маю на ўвазе раман «Нельга забыць» — выступіць з другім, на гэты раз гістарычным раманам, прысвечаным Кастусю Каліноўскаму. Дарэчы, у будучым годзе, як вядома, спаўняецца сто год з часу паўстання Кастуся Каліноўскага.

Спадзяёмся, што з новымі творамі выступяць у нас таксама Піліп Пестрак, Іван Навуменка, Васіль Быкаў, Міхась Стральцоў, Іван Пташнікаў, Барыс Сачанка і іншыя нашы празаікі — старэйшыя і маладыя.

Паэзія, як жанр больш аператыўны, цяжэй паддаецца планаванню. Але пэўныя планы аддзел паэзіі мае. У прыватнасці, будзе змешчана апошняя частка паэмы Анатоля Вялюгіна, прысвечаная Уладзіміру Ільічу Леніну. «Яго вялікасць чалавек» — так называецца новая паэма Аляксея Русецкага. Ёсць у партфелі рэдакцыі паэмы Алега Лойкі і Алеся Бажко. Бясспрэчна, што чытач будзе мець магчымасць знаёміцца на старонках часопіса з новымі творамі Петруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Максіма Лужаніна, Максіма Танка, Пімена Панчанкі, Васіля Віткі, Міколы Аўрамчыка, Аляксея Русецкага, Ніла Гілевіча, Уладзіміра Нядзведскага, Рыгора Барадуліна, Веры Вярбы і інш.

Больш разнастайным і багатым абяцае стаць у наступным годзе аддзел крытыкі і літаратуразнаўства. Падрыхтаваны да друку дзённік Якуба Коласа. Будзе надрукаваны артыкул Віктара Каваленкі аб шляхах развіцця беларускага рамана. Запланаваны таксама артыкулы аб раманах Аляксея Кулакоўскага, Уладзіміра Карпава, Івана Навуменкі. Па-ранейшаму будзем даваць літаратурныя партрэты найбольш вядомых пісьменнікаў. Не так даўно ў нас з'явілася рубрыка: «Пісьменнік расказвае аб сабе». З расказам аб сваім творчым і жыццёвым шляху выступілі ў апошніх нумарах Кандрат Крапіва, Іван Мележ, Янка Брыль. Надалей мы будзем весці гэты раздзел, дадзім слова «Пра час і сябе» другім нашым прызнаным майстрам. З іншых матэрыялаў, якія плануюцца па аддзелу крытыкі, трэба, відаць, адзначыць артыкул Рыгора Бярозкіна, якім ён працягвае разглядаць творчасць Янкі Купалы, а дакладней: даследуе мастацкі стыль песняра. У першым нумары будзе змешчан артыкул Р. Клюсава аб культуры мовы мастацкага твора. Запланаваны такія тэмы, як мастацкі пераклад, выкладанне літаратуры ў школе, якасць школьных падручнікаў і г. д.

Будзем імкнуцца, каб належнае месца ў часопісе займалі нарыс і публіцыстыка, каб на яго старонках знаходзілі адлюстраванне розныя праблемы нашага грамадска-палітычнага і культурнага жыцця, у прыватнасці, праблемы маралі і побыту савецкага чалавека.

Словам, плануем мы, зыходзячы са сваёй галоўнай задачы. А задачу гэтую мы ўяўляем сабе ясна — часопіс павінен быць баявым прапагандыстам і выхавацелем працоўных, павінен уносіць сваю лепту ў справу ажыццяўлення велічных прадвызначэнняў нашай партыі.

ШУГАЙ ДА ЗОР!

Кастром Парнаса «Полымя»
Шугае сорак год.
Пісцы навокал плоймаю —
Вясёлы карагод!

Прадбачліва, як пайшчык,
Засеўшы ля кастра,
Апальшчык грэе пальчык
Пад воклічы «ура».

Каб не патухла «Полымя»,
Кідаюць дружбакі
То хварасціны кволыя,
То ёмкія сукі...

Гары ж на сілу поўную,
Ніколі не згары,
Шугай да зорак, «Полымя»,
З Парнасавай гары!

Цябе вятры штодзённа
Раздзьмухваюць ярчэй,
Каб зззяла ты мільёнам
І сэрцаў, і вачэй!

Міхась ДРОЦІК.

ВЯЛІКАГА ГАРЭННЯ!

Вось і «Полымю» 40 гадоў!

Узрост сталасці, поўнай сталасці, калі выразна прыкметна, як узмацнеў часопіс і як на агонь яго ішлі і ідуць пакаленні пісьменнікаў і чытачоў. З ростам савецкай шматнацыянальнай сацыялістычнай культуры народжанае рэвалюцыяй «Полымя» вырастае ў маяк нашай беларускай літаратуры. Ён далёка відаць навокал, у яго ёсць багатая гісторыя і перспектывы.

Часопіс радаваў і хваляваў нас у 20—40 гадах. Пазней, ужо як гісторыку літаратуры, мне давялося перагартаць часопіс назад, так сказаць, супраць руху гадзіннікавай стрэлкі. Мэта была відавочнай: скласці сабе ўяўленне аб літаратурным жыцці рэспублікі і асабліва аб тых сувязях з літаратурамі іншых народаў, якія маглі скласціся, умацавацца і развівацца толькі ў ходзе сацыялістычнай культурнай рэвалюцыі. Трэба сказаць, што кожны аб'ектыўны чытач знаходзіць на старонках «Полымя» 20—30 гадоў рухомую панараму літаратурнага развіцця рэспублікі; знаходзіць многа, вельмі многа цікавага і пра сувязі беларускай літаратуры з іншымі літаратурамі народаў СССР. Часопіс «Полымя» не толькі прыцягнуў у якасці супрацоўнікаў такіх карыфеяў сусветнай рэвалюцыйнай літаратуры Захаду, як І. Бехер, Ф. Вайскопф, Ю. Фучык, але і аператыўна адгукаўся на важныя падзеі ў літаратуры ўсяго свету. З вялікай нястомнасцю вялася хроніка, дзе друкаваліся цікавыя матэрыялы аб літаратурным жыцці Францыі, Германіі, ЗША, Польшчы, Чэхаславакіі, Балгарыі, Японіі. Зразумела, далёка не ўсе з гэтых матэрыялаў вытрымалі выпрабаванне часам, але большасць з іх былі жыццёва надзённыя, і намаганні часопіса па іх арганізацыі апраўдаліся.

Усе цяжкасці арганізацыйнага і творчага характару пераадольваліся намаганнямі калектыву аўтараў і супрацоўнікаў, якія распальвалі гэтае вогнішча.

Разам з развіццём беларускай мастацкай літаратуры мужнеў і яе часопіс. На яго старонках дэбютавалі прызнаныя народныя пісьменнікі, яго парог пераступаюць цяпер тыя, хто прыносіць літаратуру будучыні. Зусім зразумела, што ўсе значныя творы беларускай паэзіі і прозы, крытыкі і драматургіі знайшлі сабе месца перш за ўсё на старонках часопіса «Полымя». Часопіс — жывое ўвасабленне кансалідацыі сіл і пакаленняў беларускай літаратуры. У часопіса ёсць яркія старонкі ў мінулым, ён выклікае жывую цікавасць у сучаснікаў.

Сорак гадоў — гэта ўзрост сталасці, час, калі больш трэба думаць пра будучыню, чым пра мінулае. Таму хочацца сказаць пра часопіс сённяшніх дзён, тых дзён, калі будучыня ступае на парог свету думак і пачуццяў, свету жывых практычных здзяйсненняў.

Што пажадаць часопісу ў бліжэйшыя дні, месяцы, гады і дзесяцігоддзі? Больш публіцыстычнага агню! Бо сёння гэты агонь патрэбен як ніколі, — ён асвятляе чалавеку навакольны свет, памагае адчуць сваё месца ў барацьбе за лепшае заўтра.

На самай справе, чаму халоднымі і непрыкметнымі, хранікальнымі ў горшым сэнсе гэтага слова застаюцца і цяпер на старонках часопіса некаторыя матэрыялы? Таму што яны не прайшлі праз публіцыстычнае гарніла, не сталі летапісам сучаснасці.

Публіцыстычнымі ў лепшым сэнсе гэтага слова павінны стаць у нас і нарысы, што ідуць ад жыцця, і абагульняючыя артыкулы пра нашу рэчаіснасць. Тады лягчэй будзе ўявіць сабе жывую размову вакол чарговай кніжкі часопіса ў ленінскім пакоі, чытальнай зале, сярод сяброў. Публіцыстычныя матэрыялы сярод шматлікіх публікацый часопіса — гэта той жывы струмень, які зробіць магчымым шчырую, зацікаўленую размову часопіса з чытачамі. Публіцыстычных матэрыялаў пра сучасную айчынную беларускую, шматнацыянальную савецкую і зарубежную прагрэсіўную літаратуру павінна друкавацца ў часопісе значна больш. Куды большае месца павінны заняць артыкулы па пытаннях этыкі і эстэтыкі. Аднак зноў жа — публіцыстычныя артыкулы, пафас якіх быў бы не ў тасаванні цытат, а ва ўмяшанні ў мастацкае жыццё, у барацьбу супраць варожых нам рэакцыйных поглядаў на мастацтва, за сапраўднае, багатае фарбамі жыцця і паэтычнай выдумкай мастацкае светаўспрыняцце. А месца для ўсіх гэтых матэрыялаў знойдзецца! Няхай пацясняцца некаторыя публікацыі з архіваў і рэфераты (дарэчы сказаць, ім наогул больш да твару сістэматычна паяўляцца на старонках часовых выпускаў музеяў Я. Купалы і Я. Коласа, на старонках зборнікаў акадэмічных інстытутаў).

Калі па-гаспадарску ставіцца да плошчы часопіса (чаго сапраўды аднолькава хочуць і аўтары і чытачы), дык трэба друкаваць артыкулы ў падборку, без белых палос за кожным артыкулам, ад якіх адна толькі прыкрасць. У многіх аддзелах і жанрах патрэбен лаканізм — як самая каштоўная прыкмета любога сапраўднага стылю.

Зноў жа за кошт толькі фармальна інфармацыйных, а па сутнасці, казённых матэрыялаў, часопіс мог бы больш друкаваць сатыры і гумару, хоць бы ў тым жа «Дзядоўніку па Парнасе», які так удала дэбютаваў.

Часопіс павінен смялей падхопліваць і развіваць пачатыя на старонках нашай перыёдыкі дыскусіі па такіх, напрыклад, пытаннях, як характар, змест і метады выкладання літаратуры ў сярэдняй і вышэйшай школе, і ў сувязі з гэтым — аблічча сучаснага настаўніка літаратуры; такія, як праблемы мастацтва кінапубліцыстыкі; як пытанні тэорыі і практыкі мастацкага перакладу.

Вельмі цікавымі былі б агляды славістычных часопісаў, якія ў Празе і Сафіі, у Вене і Вроцлаве друкуюць матэрыялы і па беларускай філалогіі. Водгукі на ўсе зарубежныя публікацыі па беларускай літаратуры будуць і пазнавальна цікавыя і палемічныя.

Чамусьці адзіным застаўся вопыт «Сэптэмвры» ў гасцях «Полымя», а так хацелася б яшчэ і яшчэ прачытаць аб сустрэчах «Пламък», «Пламъчэ», «Пломычак», «Пломык».

Вельмі пажадана было б у публіцыстычныя абмеркаванні сённяшняга і заўтрашняга дня літаратуры ўключыць пытанні, аб вывучэнні і выхаванні чытацкіх густаў і інтарэсаў. Гэта ў нас вельмі занядбана. Наогул сувязь нашых друкаваных выданняў з чытачамі пакуль што вельмі слабая.

З аднаго боку, мы ад чытачоў (таксама добрых і розных, як і паэты) бываем аддаленыя, а з другога — цешымся «арганізаваным чытачом», які па шпаргалцы выкажа нямаведама што.

А вось нядаўняя сустрэча актыву «Полымя» ў вялікай чытальні рэспубліканскай Ленінскай бібліятэкі паказвае, што ў часопіса вырас патрабавальны чытач. І гэта вельмі абнадзейвае.

Адным словам, ад часопіса так хочацца вялікага і яркага!

Д. ФАКТАРОВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

СВЯТЛО ІЛЬІЧОВЫХ АКОН

Адзін нумар часопіса «Полымя». Толькі адзін нумар...

Выйшаў ён вельмі даўно: у студзені 1924 года. Ленінскі нумар.

Я гартаў яго старонкі з пачуццём радаснага здзіўлення: тут, у часопісу, прысвечаным Ільічу, упершыню прагучала на **беларускай** мове смелая, фантастычная мара пра мірны і добры атам, што будзе служыць чалавеку.

Так, так, у дні, калі ўся краіна праводзіла ў апошні шлях свайго правадыра, а над заснежаным, прыціхлым Мінскам плакалі, разрываючы сэрцы жалобай і смуткам, паравозы з «Таварнай», гудкі небагатай на тыя часы гарадской прамысловасці, старэнькі наборшчык (чамусьці я бачу яго старым) старанна — літара ў літару, знак у знак — набіраў нейкія дзіўныя і незразумелыя яму радкі пра будучыню, што расквітнее ў праменнях новага сонца, створанага людзьмі...

Чытаю часопіс. Артыкулы і ўспаміны пра Леніна-барацьбіта, Леніна-чалавека.

Гэта вельмі цікавыя, вельмі павучальныя артыкулы і ўспаміны, і чытаюцца яны не так, як чыталіся, скажам, трыццаць альбо сорак год таму назад.

Многае з таго, што раней успрымалася як сама натуральнасць, як адзіна магчымы ў дачыненні да рэвалюцыйнага правадыра жыццёвы, чалавечы, бытавы, калі хочаце, стыль, сёння ўспрымаецца з «папраўкай» на перажытае: вопыт апошніх год, урокі развенчанага зараз «культу», хочаш — не хочаш, штурхаюць на параўнанні, на роздум, на вывады.

«Хадзіла легенда, выдуманая нашымі ворагамі, — піша часопіс, — што Ленін займае найлепшыя дварцовыя палаты ў Крамлі...» І адразу ж факты, абвяржэнне пушчанай ворагамі пагалоскі: Ленін займаў «невялічкі пакоік у 36 квадратовых аршын з адным акном... Заўсёды ў глыбокую ноч з памяшкання Ільіча быў відзён свет, ён не спаў. ён увесь аддаваўся працы...».

Пазней, у часы «культу», мы часта чыталі пра **адно акно**, што гарыць начамі над Масквой, над краінай, над светам. Святла таго акна ніхто не бачыў, і простае чалавечае жаданне адшукаць яго ўначы, сярод зор, не заахвочвалася, мякка кажучы... Не, то было не жывое акно сагрэтае цёплым дыханнем, а так... метафізічная ўмоўнасць, халодна-ўрачысты троп у одзе, недасягальная для нашага зроку, для нашага душэўнага парывання ледзяная вяршыня...

Ну, а прычым тут усё-такі атам? Дзе і як выплывае пра яго гаворка ў часопісе, што ляжыць перад намі?

Яна ідзе побач з гаворкай пра Леніна, пра веліч яго, пра сціпласць і прастату, і тое, што гэтыя дзве тэмы — Ленін і будучыня, Ленін і найвялікшыя адкрыцці чалавечага розуму — так блізка, так цесна парадніліся, перапляліся, сышліся ў адно, хвалюе невыказна, калі трымаеш у руках, чытаеш гэты стары, выдадзены на світанку нашай літаратуры беларускі часопіс.

... Масква, 1920 год, Восьмы з'езд Саветаў, які абмяркоўвае і прымае план ГОЭЛРО. «У электрычную зірнулі будучыню і ўсміхнуліся нацыі, як бы да сонца дзеці...» І далей адно значнае і самае значнае:

А Ленін думкаю далёка ўжо
лятаў:
— Мы да атамавых віхур,
Ля подзеж, зазірнулі,
Ля ў чорным калідоры дно
Адно шарэе, як асенні ранак...

Гэта — з паэмы «Ленін» украінскага паэта Валяр'яна Палішчука.

Не ведаю, ці звярнулі ўвагу на гэту паэму, на яе прароцкі сэнс гісторыкі ўкраінскай савецкай літаратуры: імя Палішчука было выкраслена ў 1937 годзе са спісу жывых. Мы ж, карыстаючыся тым, што паэму «Ленін» пераклаў на беларускую мову не хто іншы, як Янка Купала, будзем разглядаць яе і як з'яву беларускай журналістыкі, — а ведаючы, што Купала надзвычай «выбарачна», строга і творча падыходзіў да перакладаў, рызыкнём залічыць яе ў наш паэтычны актыў. Як там у Маякоўскага? «Падзелім славу нейк, — усё ж свае мы людзі».

А паэма разгортваецца ўсё шырэй і шырэй, і ўсё далей мкне яе неспакойная думка:

... віхры тыя, як у гутняй печы
Вірують, гагацяць і выюць,
як сірэны,
І сіламі дрыжыць увесь сусвет,
Як велізарністая фабрыка —
Адно йшчэ іх не ловіць слухам
І не нясе ў мазгі душу
Нам зацвярдзелы эпітэлій,
Падобны да зямной кары...

Мусібыць, тут, у гэтым месцы, наборшчык адчуваў халадок пад лапаткай: вельмі ўжо чужым, далёкім і незразумелым быў яму гэты «эпітэлій». Аднак далейшае набліжала фантазію, апускала яе на зямлю, пераўтварала ў дзею, у жэст, у рух добра спрацаванай рабочай рукі:

Яго мы йшчэ, ой, разамнём,
Маўляў ўдубеўшую падошву.

І далей:

Прыладамі наточым з ведаў,
Ў нэрвовасць ўзброім апаратаў
І будзем выслухаць, як сэрца,
Як атамы гудуць...
І замест скрогату жалеза,
Машыны волатавых сіл
З атомных выбухаў лагодна
замуркочуць,
Разложацца па залах, як каты,
На супакой
Для працы...

Зруйнаваная войнамі і варожым нашэсцем маладая краіна схілялася над праектамі першых электрастанцый, а мара Леніна дасягала такіх далячынь, адкуль маленькімі будуць ужо здавацца і Волхаў, і Дняпро, і нават Ангара. Ленін з будучыні **ўспамінае** сучаснасць:

Электрыку забудуцца, як
непатрэбны штольні,
Як старае начынне ці як
казку нецікаву.
А млявы радый у музей здадуць
За то, што атамаў сваіх
расколам вялым
Дзіцятка-чалавецтва навучыў
Ўзрываці вадарод...

Цяжка паверыць, што гэта пісалася даўно, — так па-сучаснаму жыва, надзённа гучыць і трывога чалавека, які зазірнуў у абуджаны вір вадародных часцін, і яго ж, чалавека, непахісная вера, што вызваленую энергію «каморкі мозгу апануюць»,

Каб радасная буйная зямля
Туманнасцю не стала зноў.
І кругавіды для людзей
Аж да сузор'яў пойдуць...

Радасна ўсведамляць, што над **гэтым** задумваўся Купала, што пра гэта пісала «Полымя» — у нумары, прысвечаным Ільічу, і за многа-многа год да першых рэактараў, да атамных электрастанцый, да нечуванага ўзлёту Гагарына.

Купала бачыў святло Ільічовых акон.

Яны і сёння гараць, шырока расчыненыя насустрач зорам.

Р. БЯРОЗКІН.

ПАЛЫМЯНЦЫ СУСТРАКАЮЦЦА З ЧЫТАЧАМІ

☐ У вялікай зале Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў сабраліся слухачы універсітэта культуры — рабочая моладзь, служачыя, навуковыя супрацоўнікі, хатнія гаспадыні. Тут адбыўся вялікі вечар сустрэчы супрацоўнікаў старэйшага часопіса краіны — «Полымя» — з чытачамі. Сюды прыйшлі М. Аўрамчык, А. Бачыла, Б. Сачанка, Я. Скрыган, М. Танк, Н. Чарнышэвіч.

Уступнае слова зрабіў Я. Скрыган. Ён расказаў аб гісторыі часопіса, аб рэдакцыйных планах. Затым пісьменнікі чыталі свае творы. У заключэнне галоўны рэдактар часопіса М. Танк расказаў аб сваёй паездцы ў Злучаныя Штаты Амерыкі і прачытаў новыя вершы.

☐ Учора ў акруговым Доме афіцэраў адбыўся агульнагарадскі вечар прысвечаны 40-годдзю «Полымя». Даклад пра часопіс зрабіў народны пісьменнік БССР М. Лынькоў. Затым з чытаннем вершаў выступілі беларускія паэты. Былі зачытаны шматлікія тэлеграмы ад розных устаноў і прыватных асоб, якія былі дасланы ў адрас часопіса.

У заключэнне адбыўся вялікі канцэрт.

☐ Нядаўна супрацоўнікі «Полымя» прыйшлі ў госці да маладых будаўнікоў, якія жывуць у інтэрнаце будтрэста № 4 па 2-му Брылёўскаму завулку. Намеснік рэдактара Янка Скрыган расказаў аб творчым шляху часопіса, аб яго планах на 1963 год. Яго дапоўнілі Іван Пташнікаў, Барыс Сачанка, Вячаслаў Адамчык, якія расказалі прысутным аб творах, што будуць змешчаны ў бліжэйшых нумарах часопіса. Будаўнікі выказалі свае думкі і меркаванні аб часопісе, задалі шэраг пытанняў.

Затым з чытаннем сваіх твораў выступілі Вячаслаў Адамчык, Анатоль Вярцінскі, Іван Чыгрынаў, Мікола Міцкевіч.

Рэдкалегія часопіса засядае... Немаленькая сямейка сабралася за гэтым сталом. Тут і тыя, хто бачыў, як яшчэ толькі ўзгаралася «Полымя», тут і маладзейшыя мо ў два разы за юбіляра. А клопат адзін ва ўсіх: каб ярчэй і весялей гарэла полымя нашай літаратуры!

Злева направа — члены рэдкалегіі і супрацоўнікі рэдакцыі «Полымя»: Б. Сачанка, В. Бурносаў, І. Шамякін, І. Пташнікаў, М. Танк, Я. Брыль, А. Бачыла, К. Крапіва, П. Броўка, А. Вялюгін, Р. Шкраба, І. Чыгрынаў, Я. Скрыган.

Сяброўскі шарж М. ЛІСОЎСКАГА.

ПЕРАДНАВАГОДНЯЕ

— Ці не лішняя ў вас ёлачка?

Мал. Э. ГАЛЬДШТЭЙНА.

ГАСТРОЛІ КАПЭЛЫ

Салігорск, Полацкі нафтабуд, азотнатукавы камбінат і іншыя навабудоўлі сямігодкі рэспублікі наведала сёлета Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла. Артысты капэлы часта выступаюць перад калгаснікамі і рабочымі саўгасаў. Нядаўна з канцэртамі яны выступалі ў калгасах «Савецкая Беларусь», «12 год Кастрычніка» Рагачоўскага раёна, «Светлы шлях», «Герой працы» Глыбоцкага раёна. Толькі за апошнія два месяцы капэла дала звыш 20 канцэртаў у калгасах і саўгасах рэспублікі. У яе рэпертуары ёсць новыя праграмы, складзеныя з харавых твораў савецкіх кампазітараў.

ДАПАМОГА АМАТАРАМ СЦЭНЫ

У Рэспубліканскі Дом народнай творчасці часта звяртаюцца за дапамогай калектывы мастацкай самадзейнасці. Кансультацыі ім даюць вопытныя спецыялісты — вядомыя артысты, кампазітары, музыканты. Гэта — Р. Шырма, Г. Цітовіч, А. Бальзевіч, М. Корсак, К. Палпаўскі, І. Кузняцоў, М. Шнейдэрман і іншыя. Для аказання метадычнай і практычнай дапамогі яны выязджаюць у раённыя дамы культуры, сельскія клубы.

Пры Доме народнай творчасці працуе мастацкі савет, члены якога на грамадскіх асновах кансультуюць самадзейных кампазітараў.

АСКІРКА ПАДАЕ СІГНАЛ

Было гэта каля пятнаццаці гадоў назад. На вытворчай нарадзе ў аддзеле культуры Смаргонскага раёна ішла гаворка аб тым, што для насельніцтва Войстамскага і Міцкоўскага сельскіх Саветаў рэдка ставяцца кінасеансы. Кінамеханік скардзіўся:

— Не любяць войстамцы кіно.

— Канешне, участак цяжкаваты, — пагаджаўся нехта.

І тады падняўся Пятро Аскірка.

— Дазвольце мне паехаць на гэты маршрут, — сказаў ён. І, памаўчаўшы, больш упэўнена дадаў: — Толькі выдзеліце апаратуру.

А назаўтра кінаперасоўка была ў вёсцы Войстам.

Прайшоў месяц, потым другі. У аддзеле культуры супраць прозвішча П. Аскіркі з'явіліся лічбы: 130 і 165. Гэта былі працэнты выканання месячных фінансавых планаў. Лічбы гэтыя гаварылі і аб іншым: на кожны сеанс цяпер прыходзіла людзей у восем-дзесяць разоў больш, чым раней. Любяць, аказваецца, войстамцы кіно...

Можна было б многа гаварыць аб цяжкасцях і непаразуменнях, якія ўзнікалі ў кінамеханіка на пачатку дарогі па ўстанаўленню кантакту з гледачом. Але зазірнем лепш у вёску Войстам сёння.

Сёння — кіно. Гэта вядома не толькі з рэпертуарнага месячнага плана, які вісіць у клубе. Аб назве фільма і пачатку сеанса гавораць афішы на будынку школы, магазіна, на многіх домах калгаснікаў, на тэлеграфных слупах.

Пойдзем у клуб. За гадзіну-паўтара да пачатку сеанса тут гучыць радыёла, танцуе моладзь. Гэта таксама клопаты кінамеханіка.

А за некалькі мінут да пачатку сеанса над кінабудкай, дзе прадаюцца білеты, успыхвае яркі агеньчык. «Сігнальная лямпачка» — называюць яго войстамцы. І тыя з іх, большай часткай пажылыя, каму ўжо не карціць на танцах, спяшаюцца ў клуб, клічуць па дарозе суседзяў:

— Аскірка сігнал падае, хутка кіно пачнецца!

Неўзабаве змаўкае радыёла, гасне ў зале святло, успыхвае экран. Сеанс пачаўся. Войстамцы ведаюць, што і ў гэты раз Аскірка не падвядзе: і гук, і малюнак будуць выдатныя.

Але не толькі гэтым заваяваў Пятро Аскірка любоў калгаснікаў. Яны добра ведаюць яго і як нястомнага прапагандыста, агітатара за ўсё новае, перадавое.

Аднойчы, гутарачы з калгаснікамі, кінамеханік пачуў такое:

— На нашай зямлі сады пладаносіць не будуць. Цяжкая яна ў нас. Да таго ж і марозы часта надараюцца, вымярзаюць яблынькі...

— Таму і пчол амаль ні ў кога няма, — дадаў хтосьці.

Аскірка амаль абурыўся:

— А як жа Мічурын? На пустэчы вырасціў сад! Ды які сад! Справа не ў зямлі, а ў стараннасці, умельстве. Вось прывязу вам фільм, паглядзеце, як Іван Уладзіміравіч перамог прыроду.

І Пятро Аскірка прывёз у вёску кінафільм «Мічурын». Многія калгаснікі ўпершыню бачылі на экране вялікага пераўтваральніка прыроды. Доўга не разыходзіліся тады людзі з клуба, гутарылі, спрачаліся. А пад канец папрасілі кінамеханіка прывезці кінафільм «Пчолы і ўраджай» — што і было зроблена.

Кінамеханік Пятро Аскірка наладзіў цесную сувязь з праўленнямі калгасаў, якія абслугоўвае. Так, у калгасе «Праўда» толькі ў гэтым годзе ён паказаў 28 сельскагаспадарчых фільмаў. Паказ іх суправаджаўся лекцыямі спецыялістаў сельскай гаспадаркі.

Працуючы каля пятнаццаці гадоў кінамеханікам, бываючы па многу разоў у адных і тых жа вёсках, Пятро Аскірка добра ведае, як ідуць справы ў тым ці іншым калгасе. Ён заўважыў, што ў калгасе «Шлях да камунізма» многа непаладак. Кінамеханік вырашыў паказаць калгаснікам кінафільм «Зямля і людзі». Фільм усхваляваў гледачоў. Зайшла размова аб становішчы спраў у сваім калгасе. Тут жа было выказана нямала папрокаў у адрас праўлення, крытыкаваліся гультаі, раскрадальнікі грамадскай маёмасці.

Канчаючы гэтыя нататкі пра свайго сябра, хочацца сказаць яшчэ вось што. Гадавы план — сёлетні — Пятро выканаў да 45-й гадавіны Кастрычніка. За разгорнутае выкананне фінансавых планаў, за выдатную якасць дэманстрацыі кінафільмаў, яму прысвоена званне «Лепшы кінамеханік рэспублікі».

Сваім багатым вопытам і ведамі старэйшы кінамеханік раёна ахвотна дзеліцца са сваімі таварышамі па рабоце. Пры яго дапамозе набылі спецыяльнасць кінамеханіка ўсе яго былыя матарысты: Ч. Горбач, В. Казанскі, Ч. Пятух, М. Насура.

Яшчэ лепш абслугоўваць сельскага гледача, заваяваць у наступным годзе званне ўдарніка камуністычнай працы — гэтым захоплены цяпер кінамеханік Пятро Уладзіміравіч Аскірка.

Ул. СУРМАЧ,
дырэктар Залескага сельскага Дома культуры Смаргонскага раёна.

НОВЫЯ АБАНЕМЕНТНЫЯ КАНЦЭРТЫ

Канцэртныя абанементы «Чайкоўскі» і «Бетховен», якія былі выпушчаны ў мінулым годзе Беларускай дзяржаўнай філармоніяй, карысталіся вялікім поспехам у шматлікіх аматараў музыкі сталіцы. Зараз выпускаюцца два новыя абанементы пры ўдзеле Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, камернага аркестра, сімфаджаза і лепшых салістаў.

Першы з іх называецца «Танцавальныя рытмы ў класічнай і сучаснай музыцы». Канцэрты будуць праходзіць у памяшканні актавай залы Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя Ул. І. Леніна.

Другі абанемент называецца «Выдатныя творы XX стагоддзя» (І цыкл). У гэтых канцэртах прымуць удзел лаўрэаты Ленінскай прэміі С. Рыхтар і Д. Шастаковіч.

Г. ГЛАЙХЕНГАУЗ.

КЛУБ «МЕЛОДЫЯ»

У Мінску, пры Саюзе кампазітараў, створан клуб аматараў музыкі «Мелодыя». Тут будуць праходзіць сустрэчы з кампазітарамі і выдатнымі музыкантамі, салістамі опернага тэатра і філармоніі. Сустрэчы будуць чаргавацца з канцэртамі, дыспутамі, праслухоўваннем магнітафонных запісаў. Члены клуба праслухалі ўжо і абмеркавалі харэаграфічную паэму Равэля «Вальс» («Танец смерці»), запіс «Пятрушкі» ў выкананні І. Стравінскага ў суправаджэнні Бастонскага сімфанічнага аркестра. Навучыцца разумець музыку, асабліва сучасную, адрозніваць добрае і дрэннае ў музыцы — гэтаму дапаможа аматарам мастацтва клуб «Мелодыя».

В. НЯЎЗОРАВА.

СТУДЗЕНЬСКІ ЭКРАН

Шырокаэкранная мастацкая кінааповесць «Молада-зелена» створана рэжысёрам К. Воінавым на кінастудыі «Масфільм» па матывах аднайменнага твора А. Рэкемчука.

Кінакарціна расказвае пра будаўніцтва новага горада на поўначы нашай краіны. На адным з будаўнічых участкаў не хапае цэглы. Мантажнік Мікола Бабушкін едзе да галоўнага інжынера цагельнага завода. Там ён сустракаецца з Ірынай Ільінай. Ірына нядаўна скончыла архітэктурны інстытут і прыехала на поўнач у якасці галоўнага архітэктара будучага горада.

Мікола і Ірына разам змагаюцца за новы, камуністычны горад, які хочуць будаваць па-камуністычнаму, адмятаючы ўсё старое, аджылае.

Ролі ў фільме выконваюць А. Табакоў, А. Шарамецьева, І. Параверзеў і інш.

...Раніца. Сонца ледзь прабівалася праз густы туман. Мора было неспакойным. Кожную хвіліну яно пагражала абрушыць на бераг успененыя, халодныя хвалі. Але нягледзячы на гэта, рыбакі эстонскага прыбярэжнага калгаса збіраліся выйсці ў мора.

Іх было пяцёра: брыгадзір Юхан, Ніглас, Кустас, Эрвін і Юры. У апошні раз яны з маўклівай суровасцю паглядзелі на родны бераг, і лодка схавалася ў тумане.

Так пачынаецца новая кінакарціна «Хлопцы адной вёскі», пастаўленая рэжысёрам Ю. Мююрам на кінастудыі «Талінфільм».

Парадуюць гледача ў студзені і кінематаграфісты студыі «Арменфільм». Тут закончана стварэнне новай мастацкай кінакарціны «Пярсцёнкі славы». Пра што раскажа гэтая пастаноўка рэжысёра Юрыя Ерзінкяна? Кінадраматургі Я. Качаран, А. Філімонаў і Г. Шагінян паклалі ў аснову сцэнарыя фільма сапраўдныя факты з жыцця савецкага спартсмена чэмпіёна алімпійскіх гульняў Альберта Азарана. Самае прыкметнае ў карціне «Пярсцёнкі славы» — тое, што ў ролі Армена здымаўся сам Альберт Азаран.

Кадр з фільма «Пярсцёнкі славы». У ролі Ануш — артыстка І. Агамян.

У студзені на экранах рэспублікі будзе таксама дэманстравацца мастацкая кінааповесць «Паўлуха», створаная рэжысёрамі С. Туманавым і Г. Шчукіным на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Р. Пагодзіна.

...Маленькі Паўлуха, які рана пайшоў на самастойны шлях, меў ужо сваё разуменне жыццёвай мудрасці.

У фінале карціны Паўлуха вяртаецца ў свой калгас. Гэта ўжо—чалавек, праўда, далёка яшчэ не дарослы, які ўжо асэнсаваў і засвоіў галоўнае — сапраўдную цану чалавечага шчасця, сапраўдную цану абавязку перад людзьмі.

У ролі Паўлухі здымаўся маскоўскі школьнік Коля Казлоў.

З зарубежных кінакарцін гледачы змогуць прагледзець: «Апавяданні аб рэвалюцыі» (Куба), «Два пакаленні» (Кітай), «Будзь шчаслівая, Ані!» (Балгарыя), «Ваенная музыка» (Венгрыя), «Азбука страху» (Югаславія), «Прыгавораны да пакарання смерцю ўцёк» (Францыя) і іншыя.

Р. ЗАЙЦАЎ.

Кадр з фільма «Паўлуха».

СКАРБЫ — У ГЛЫБІНЯХ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

жыхары Соснаў не б'юць богу паклонаў таму, што ім ёсць чым заняцца ў час адпачынку.

Вось, калі ласка, дзве вёскі-суседзі, дзе цесна пераплялося новае і старое, мінулае і цяперашняе Беларусі. І ўсё гэта, кідаючы адзін аднаму выклік, жыве, змагаецца і, уражаючы сваім драматычным канфліктам, просіцца пад пяро пісьменніка.

І вядома ж, не ў тым бяда што нашы пісьменнікі пішуць пераважна пра вёску. Дрэнна тое, што некаторыя з іх бачаць вёску застылай, нерухомай, не хочуць заўважаць той вострай непрымірымай барацьбы новага са старым, якая так характэрна для ўсёй нашай рэчаіснасці.

І ВОСЬ ЯШЧЭ што здаецца мне надзвычай важным. Чаму пісьменнік павінен абавязкова адлюстроўваць вёску, беручы яе ізалявана ад горада? Бо калі, як правільна мяркуе М. Стральцоў, «наш век небывалы па размаху ўзаемапранікнення розных ведаў, навук, з'яў мастацтва», дык вядома ж, гэты працэс узаемапранікнення не можа не праяўляцца ў адносінах паміж горадам і вёскаю. Аляксей Кулакоўскі сказаў: уся справа ў таленце пісьменніка. Хочацца дадаць — і ў правільным разуменні ім **складаных і ўзаемапранікаючых працэсаў** сучаснага жыцця.

У сапраўдным творы літаратуры — усё буйна, нібы ты глядзіш на жыццё, паказанае пісьменнікам праз лінзы тэлескопа. А інакш перад вачыма чытача будзе мільгаць нешта шэранькае, невыразнае, што не западае ў памяць. У герояў многіх кніг — не думкі, а думачкі, не страсці, а страсцечкі.

Цяжка мне, напрыклад, зразумець, чаму Ілья Клаз назваў сваю кнігу — «Злодзей». Які ж ён злодзей, Мішка Галгуцкі? Не злодзей ён, а цень бесцялесны. І ў чытача (я маю на ўвазе не тых чытачоў, якія глытаюць кнігі «пра шпіёнаў») непазбежна ўзнікае пытанне: а ці варта траціць час і энергію на перавыхаванне нечага нематэрыяльнага, непераконваючага?

Сумна робіцца ад усведамлення таго, што ў нас не-не ды і выходзяць кніжкі шэрыя, невыразныя, разлічаныя на дрэнны густ чытачоў. А чытача трэба выхоўваць на добрых узорах літаратуры.

ВЯДОМА, мае рацыю Барыс Бур'ян, калі ў сваім артыкуле «На арбіту эпохі!» гаворыць пра тое, што матыў пераадолення з'яўляецца галоўным у сучасным мастацкім характары. «Станаўленне чалавечай асобы ў новым грамадстве — гэта і ёсць пераадоленне ў самім сабе... жабрака, уласніка, раба». І ў святле гэтага нельга не засмучацца духоўнай беднасцю і нерухомасцю духоўнага аблічча герояў некаторых кніг нашых пісьменнікаў...

У часы культу асобы машына сталінскага бюракратызму імкнулася зрабіць чалавека «вінцікам». А для таго ж, уласна кажучы, і адбылася Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя, разгромлены інтэрвенты і фашызм, каб кожны ўдзельнік будаўніцтва камунізма ў поўнай меры ўсвядоміў сваю веліч, сваю магутную сілу, свае бязмежныя творчыя магчымасці. Вельмі дзіўна, я сказаў бы, ненатуральна атрымліваецца, калі некаторыя нашы пісьменнікі, сумленныя і безумоўна таленавітыя, такія, напрыклад, як Аляксей Кулакоўскі, прымаючы разам з усім народам актыўны ўдзел у ліквідацыі рэштак культу асобы, пачынаюць, наперакор сваім перакананням, даводзіць чалавеку, быццам ён, чалавек, — вінцік.

На самай справе. Ці можна знайсці ў героях кнігі А. Кулакоўскага «Тут я жыву...» такія характэрныя для нашага часу рысы, як веліч духу, няўтольную прагу тварыць, шырокі, дзяржаўны погляд на справы, што адбываюцца навокал? Вядома, героі кнігі — людзі пераважна добрыя, іншы раз нават сімпатычныя, яны па-свойму шукаюць месца ў жыцці. Але бяда ў тым, што надта ж ўжо маленькія гэтыя людзі, прыніжаныя, прыбедненыя аўтарам. Чытаеш кнігу і думаеш — божа мой, як сумна, як шэра і аднастайна, якое нецікавае жыццё гэтых людзей! Няма ў гэтым жыцці прастору для высокіх парыванняў душы, для глыбокіх думак, для вялікай любві... Варта толькі, дачытаўшы кнігу (ох, і нялёгкая ж гэта праца!), выйсці на вуліцу, прыйсці на завод ці ў калгас — і адразу разумееш: не, жыццё больш значнае, людзі ў ім куды цікавейшыя, чым іх намаляваў А. Кулакоўскі ў сваёй няўдалай, на мой погляд, аповесці.

У артыкуле «Перш за ўсё — талент!» А. Кулакоўскі выказаў некалькі слушных заўваг наконт мовы. Я не магу не пагадзіцца з ім, калі ён, палемізуючы з М. Стральцовым, гаворыць, што не «падымацца» нам трэба над беларускай мовай, а наадварот — усё глыбей і глыбей апускацца ў яе нетры, усё смялей і старанней выкарыстоўваць яе невычарпальныя багацці». Аднак звальваць усю віну на карэспандэнтаў радыё ўсё ж не варта. У вядомай меры вінаваты і літаратары-прафесіяналы, у тым ліку і Аляксей Кулакоўскі. Цікава было б ведаць, які «карэспандэнт» і з якім «мікрафонам» падышоў да аўтара аповесці «Тут я жыву...», прымусіўшы яго загаварыць такім вось чынам:

«Усё тут неўзабаве пераменіцца, — падумалася мне. Уяўляліся тыя планы вялікага будаўніцтва, пра якія толькі што расказвалі мне інжынеры. Цяпер дзяўчаты бяруць з гары пясок для фундаментаў тых дамоў, у якіх яны будуць жыць, а потым з нетраў зямлі яны дастануць такое багацце, што заквітнеюць не толькі пяскі гэтых месц, а і многіх іншых... А цяпер на гэтым месцы проста на вачах узнімаецца з зямлі фундамент вялікага шматпавярховага дома».

Калі гэта мова мастацкай літаратуры, дык хто мне растлумачыць, што такое газетная карэспандэнцыя?

Аповесць з такімі вось «моўнымі пластамі» можна лёгка перакласці на любую мову, і ад гэтага ў ёй нічога не ўбавіцца і не прыбавіцца. А вось перакладчыку, які б захацеў узрадаваць рускага чытача новым творам Івана Мележа «Людзі на балоце», давялося б, як кажуць, папацець: пераклад такой кнігі патрабуе творчых, а не механічных намаганняў. Ды і сам Аляксей Кулакоўскі, як аб гэтым сведчыць лепшае ў яго творчасці, прыпадае да жыватворчай крыніцы беларускай мовы. Зараз я гаварыў пра асобную няўдачу таленавітага пісьменніка.

САВЕЦКІ чалавек вялікі, нават калі ён працуе «простым» шафёрам, як герой аповесці А. Кулакоўскага. Вялікі ён не толькі таму, што першы вырваўся ў касмічную прастору, пабудаваў атамныя станцыі і ледаколы, гарады ў тайзе і пустыні. Паўнаўладны гаспадар сваёй краіны, ён вялікі таму, што, калі гаворыць «я», дык рэха адразу ж вяртае яму гучнае «мы». А гэтага яшчэ ніколі не бывала ў гісторыі чалавецтва—каб воля і імкненні адной асобы зліваліся з воляю і імкненнямі ўсіх грамадзян краіны. Трэба паказаць гэтага чалавека, нашага сучасніка буйна, ярка — на ўвесь рост. Трэба, па-мойму, браць вялікія філасофскія тэмы, разорваць жыццёвую цаліну, а не корпацца ў сябе на літаратурным прысядзібным участку. Права і свяшчэнны абавязак савецкага пісьменніка — паказаць Чалавека з вялікай літары (прафесіі і рангі тут не маюць значэння: герой можа быць і калгасным пасечнікам і ўкладчыкам водаправодных труб) — вялікага чалавека з яго вялікімі радасцямі і пакутамі, якія могуць быць выкліканы часовымі і часта непазбежнымі няўдачамі ў вырашэнні якой-небудзь жыццёвай праблемы, а не тым, што ён, герой твора, не мае магчымасці купіць сабе матацыкл з каляскаю ці адрэз на панаксамітную сукенку.

Так, паяўляюцца ў нас яшчэ, на жаль, творы, у якіх пісьменнік, выказваючы сваё спачуванне да «маленькага» чалавека-«вінціка», зневажае героя гэтым спачуваннем. Не спачуваць чалавеку трэба, тым больш, не шкадаваць яго, пра што яшчэ Максім Горкі гаварыў, а паважаць і ўзвялічваць. І калі чалавек упаў духам, калі спатыкнуўся ў дарозе, ці паграз у дробязях, як гераіня аповесці Яўг. Васілёнка «Тацяна Ларына», дык няхай кожны радок таленавітага твора скажа яму: «Паглядзі, чалавек, на зробленае табою, на сябе самога, паглядзі, які ты ёсць на самой справе — магутны, дужы, прыгожы!»

Пра што ў канчатковым выніку гаворыць аповесць А. Салжаніцына «Адзін дзень Івана Дзянісавіча», як не пра тую ж веліч чалавека, які і ў незвычайных умовах, за калючым дротам берыеўскага лагера, не ператварыўся ў жывёліну, не зрабіўся «вінцікам», не здрабнеў душою, не страціў любві да Радзімы.

Цудоўны і вялікі паўстае чалавек у беларускай паэзіі. Цяпер я яшчэ раз пераканаўся ў гэтай думцы, перачытаўшы ўсё лепшае, што было створана нашымі паэтамі — ад Паўлюка Багрыма да М. Танка і Р. Барадуліна. Я называю імя гэтага апошняга з надзеяй, што ён унясе ў вершы сваё новае адчуванне жыцця, будзе развіваць слаўныя традыцыі нашай паэзіі. Так, традыцыі, як бы ні адмахваліся некаторыя нашы літаратары ад слаўнай спадчыны паэтычнага мінулага. Тры нядаўна выйшаўшыя тамы Анталогіі беларускай паэзіі яшчэ раз пераканальна сказалі аб тым, што паэзія наша цудоўная, бо з вялікай лірычнай сілай выказвае гордую, прыгожую, вольналюбную душу беларускага народа.

> **Я ведаю, што ты — вызваленне**
> **з няволі і пекла...**

Такое вызначэнне паэзіі даў Максім Танк. І наколькі ж яно мацней і больш гаворыць майму сэрцу, чым «Вызначэнне паэзіі» Б. Пастарнака:

> **Это — сладкий, заглохший горох,**
> **Это — слёзы вселенной в лопатках...**

Добра? Безумоўна. Але вузка, камерна. Шапатліва. А вось пад вершамі М. Танка падпішацца кожны з нас.

З таго часу, як беларусы ў сям'і братніх народаў Краіны Саветаў набылі свае права «людзьмі звацца», у нашай паэзіі пачаў развівацца, умацаваўся і ў апошні час заявіў аб сабе на поўную сілу вельмі патрэбны пачатак — інтэлектуальны. Чалавек не толькі багаты прыгажосцю душэўнай, у ім і розуму россыпы — вось пра што гавораць вершы апошняга часу. Менавіта на гэтай, **інтэлектуальнай** глебе вырасла паэзія такога своеасаблівага майстра верша, як Пімен Панчанка. А ўслед за ім пайшлі і іншыя, маладыя паэты, такія, напрыклад, як Ул. Караткевіч, Рыгор Барадулін, Навум Кіслік...

Дарэчы, мне здалося дзіўным, што калі таленавіты паэт Навум Кіслік у першай сваёй кнізе некалькі духоўна збядняў свайго героя, то Віктар Говар, выступаючы ў дыскусіі на старонках «Літаратуры і мастацтва», супраць гэтага нічога не меў. А вось калі Н. Кіслік сваёй другой, а яшчэ ў большай ступені — трэцяй кнігай заявіў аб цудоўнай здольнасці насычаць вершы жывой, трапяткой думкай, дык В. Говару гэта чамусьці не спадабалася. Спаслаўшыся на нейкіх, невядомых свету цаніцеляў паэзіі, ён заявіў: «Кажуць, што другі зборнік паэта горшы, чым першы», што «вершы Н. Кісліка халодныя... ён не паказвае думкі і пачуцця, а расказвае пра іх... апеліруе да розуму чытача». Дык гэта ж добра — апеліраваць да розуму чытача! Чытач разумова вырас, тое ж самае адбылося і з паэтам. Выдатны рускі паэт Мікалай Забалоцкі пісаў вершы па формуле МОМ: «Мысль — Образ — Музыка». Тое ж самае, па-мойму, стараецца рабіць і Н. Кіслік. І вельмі добра, што ён шукае ў такім напрамку.

Ёсць у нас яшчэ, на жаль, вершы (і ў вельмі вялікай колькасці), якія не звяртаюцца ні да пачуцця, ні да розуму чытача. Яны вельмі падобныя на мыльныя пухіры — паззяюць нейкае імгненне і лопнуць. Праілюструю гэтую думку вершам Станіслава Шушкевіча, узятым з яго кнігі «Дарогаю вясны», разлічанай на дарослага чытача:

> **Мыляная бурбалка ляціць па хаце,**
> **Зварухнуліся малыя, нібы пчолы.**
> **Пачакайце, дзеці, пачакайце,**
> **Гляну я на гэты міг вясёлы.**
> **Ападае лёгкая вясёлка**
> **І кранаецца маёй далоні:**
> **Чарапкоў няма, няма асколкаў,**
> **Казачна загас раптоўна промень.**

Пазбаўляцца трэба нашай паэзіі ад такіх вось «мыляных бурбалак».

У НАС РАЗМОВА зараз на важную і адказную тэму—пісьменнік і сучаснасць. І мы павінны заявіць пратэст супраць усялякіх «мыляных бурбалак» у паэзіі, як бы прыгожа яны ні пераліваліся на сонцы. «Мылянымі бурбалкамі» сучаснасць не выкажаш, яны—па-за часам.

«Карціна павінна ўзвышаць чалавека, натхняць і весці яго на высакародны подзвіг», — сказаў нядаўна М. С. Хрушчоў, наведаўшы выстаўку твораў маскоўскіх мастакоў. Тое ж самае адносіцца і да паэзіі нашай, і да прозы, — да ўсёй літаратуры.

СЫН ВЯЛІКАГА НАРОДА

Да 1250-годдзя з дня нараджэння Ду Фу

Сёлета ўсё прагрэсіўнае чалавецтва адзначае па рашэнню Сусветнага Савета Міру 1250-годдзе з дня нараджэння выдатнага кітайскага паэта Ду Фу (712—770), імя якога ведаюць і любяць не толькі на радзіме паэта, але і далёка за яе межамі.

Чым жа заслужыў такую любоў паэт, які жыў больш дванаццаці стагоддзяў назад?

Ду Фу жыў у танскую эпоху (618—907), якая па праву лічыцца «залатым векам» у гісторыі кітайскага народа. У гэты перыяд Кітай унёс вялікі ўклад у скарбніцу сусветнай культуры.

Выхадзец з сярэдніх слаёў, Ду Фу быў цесна звязаны з жыццём народа і стаў выказнікам яго спадзяванняў і думак. Гэта яму належаць неўміручыя радкі:

> **Запах мяса и вин**
> **У ворот богачей,**
> **А на улице—**
> **Кости замерзших людей.**

Вершы Ду Фу вызначаюцца адточанасцю і прыгажосцю формы, лаканічнасцю. Ду Фу быў вялікім майстрам вершаскладання, таму што ён, як пісаў паэт канца VIII—пачатку IX ст. Юань Чжэнь, у галіне мастацкага майстэрства «засвоіў літаратурныя стылі і манеры ўсіх часоў, увабраў самабытнасць многіх паэтаў». Ду Фу прытрымліваўся, паводле яго ўласнага прызнання, правіла: «Вучыся карыснаму ў многіх, бо яны разам—твой настаўнік».

Але Ду Фу не быў бы такі папулярны і любімы ў народзе, калі б вершы яго не былі глыбокімі па зместу, блізкімі па духу народу. Паэзія Ду Фу заўсёды лічылася «гісторыяй у вершах».

> **Круглыми годами**
> **Скорблю я душой**
> **За тяжкую долю простого**
> **народа.**

Праз усю паэзію Ду Фу праходзіць тэма пратэсту супраць агрэсіўных і міжусобных войнаў. У сваім эпахальным творы «Песня пра баявыя калясніцы» паэт гнеўна бічуе імператара Сюань-цзуна (613—756 гг.) за яго захопніцкія войны. У цыкле вершаў «У паход за Вялікую сцяну» гучыць той жа антываенны матыў.

Ду Фу не быў проста пацыфістам, як паказвалі яго некаторыя крытыкі ў мінулым. Ён выступаў толькі супраць агрэсіўных, авантурыстычных войнаў і супраць міжусобных войнаў. Але калі ў 759 г. на Кітай напалі чужаземцы, Ду Фу напісаў выдатны патрыятычны верш «Развітанне маладой».

Творчасць Ду Фу надзвычай разнастайная. Ім напісана звыш 1400 вершаў, песень і паэм. Некаторыя з іх, асабліва творы ранняга перыяду жыцця паэта, да нас не дайшлі. Сам Ду Фу пры жыцці ніколі свае вершы не збіраў, яны не выдаваліся. Толькі праз сто гадоў прыхільнікі яго ліры збіралі ўсюды творы паэта і, старанна звяраючы розныя спісы, паступова складалі асобныя зборнікі. Так была адноўлена творчасць вялікага паэта для нашчадкаў.

Адзначаючы 1250-годдзе з дня нараджэння вялікага нацыянальнага паэта Кітая Ду Фу, мы аддаём даніну павагі вялікаму кітайскаму народу, які даў чалавецтву мастака, што ўнёс свой вялікі ўклад у скарбніцу сусветнай культуры.

І. ЯКУНІН.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 10297.

Друкарня выдавецтва «Звязда».